

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก



นายพิทยา สະศรีสังข์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2564

**People's Participation in the Preparation for Announcing
Lam Nam Kok National Park Designation**

Mr. Pittaya Sasrisang

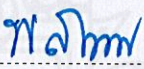
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration
School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2021

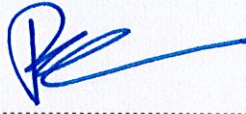
หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
ชื่อและนามสกุล	นายพิทยา สะศรีสังข์
แขนงวิชา	บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา	วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ


.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์)


.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.นพพล อักษาด)


.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิน ชินะ โชติ)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

**ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ
ลำน้ำกก**

ผู้ศึกษา นายพิทยา สะศรีสังข์ **รหัสนักศึกษา** 2623001852 **ปริญญา** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์ **ปีการศึกษา** 2564

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (3) ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 93 ชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่เตรียมประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ในจังหวัดเชียงราย โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ไคสแควร์

ผลการศึกษาพบว่า (1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ปัจจัยที่ศึกษาประกอบด้วย เพศ อายุ ชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในชุมชน ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับทัศนคติของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และ (3) ทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก พบว่าชุมชนมีทัศนคติในการจัดการพื้นที่การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่าในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน 2) เจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน 3) เจ้าหน้าที่ที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน สำหรับข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก พบว่า อยากให้จัดเจ้าหน้าที่เข้ามาประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและควบคุมไฟป่า ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง กลับมาส่งเสริมให้ราษฎรที่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่ถูกทวงคืนเดิมดูแลโดยการสนับสนุน ให้ปลูกไม้เศรษฐกิจที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน อุทยานแห่งชาติ ลำน้ำกก

Independent Study title: People's Participation in the Preparation for Announcing Lam Nam Kok National Park Designation

Author : Mr. Pittaya Sasrisang; **ID :** 2623001852;

Degree: Master of Public Administration ;

Independent Study advisor: Dr. Phanompatt Smitananda; Assistant Professor;

Academic year: 2021

Abstract

The purpose of this research were: (1) to study the level of people's participation in the preparation of the Lam Nam Kok National Park announcement, (2) to study the relationship of factors related to people's participation in preparing to declare Lam Nam Kok National Park, and (3) to study of people's attitudes towards the declaration of the area as Lam Nam Kok National Park.

The study was a quantitative research. Data collection from the case study in 93 communities around a area in Chiang Rai Province for preparation of the Lam Nam Kok National Park announcement. A questionnaire was used to collect primary data from a target group of 400 people. Statistics was used data analysis such as percentage, average, standard deviation and Chi-Square test.

The results showed that: (1) The level of people's participation in the preparation of the Lam Nam Kok National Park announcement overall was at the highest level. (2) The factors consisted of: gender, age, ethnicity, religion, education level, occupation, monthly income, community settlement period, a level of knowledge and understanding about forest resource conservation, a level of people's attitude in preparing for the announcement of Lam Nam Kok National related to the participation of people in the preparation of the Lam Nam Kok National Park announcement. And (3) people's attitudes towards the preparation of the Lam Nam Kok National Park announcement was found that the community's attitude in managing the area for preparation for the Lam Nam Kok National Park announcement was at a strongly agreed level. When considering each item found that at the most strongly agreed level in the first three were: 1) the officers were well-versed in rules, regulations, and accuracy in working, 2) the officers were enthusiastic in their work and 3) the officers were dressed politely. Finally recommendations for the announcement of Lam Nam Kok National Park found that: the officers would like to publicize the conservation of natural resources, wildfire prevention and control in the communities continuously and seriously, back to encourage the people who own the reclaimed area to take care of with support to economic plant that can create a career and generate income and live in harmony with the forest sustainably.

Keywords: People's participation, National Park , Lam Nam Kok

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมพัทธ์ สมิตานนท์ ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและติดตาม การทำการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อย และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.นพพล อัครชาติ กรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งให้คำแนะนำ ในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือศึกษา พร้อมทั้งให้ คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่างๆ

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์ และบุคลากรทุกท่าน ประจำภาควิชา รัฐประศาสนศาสตร์ แขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และให้การสนับสนุนแก่ผู้ศึกษา และขอขอบคุณครอบครัว เพื่อนนักศึกษา เพื่อนร่วมงาน กัลยาณมิตรทุกท่าน และอีกหลายท่านที่มีได้ เอื้อยยาม ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือตลอดการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระจนสำเร็จลุล่วงลงด้วยดี ขอขอบพระคุณอย่างสูง

พิทยา สะศรีสังข์

กุมภาพันธ์ 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	2
กรอบแนวคิดในการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	17
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	22
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	48
อุปกรณ์และวิธีการ	48
วิธีการ	48
แผนการวิจัย	57
บทที่ 4 ผลและวิจารณ์ผลการศึกษา	59
สภาพเศรษฐกิจสังคม	59
การมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	62
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	63
ทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	66
การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	67
บทที่ 5 สรุป วิจัยผลและข้อเสนอแนะ.....	77
สรุปผล.....	77
วิจัยผล.....	81
ข้อเสนอแนะ.....	84
บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	91
ก อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ).....	92
ข ประมวลผลการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ).....	116
ประวัติผู้ศึกษา.....	127



สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรแต่ละหมู่บ้าน.....	52
ตารางที่ 4.1 สภาพเศรษฐกิจสังคม.....	59
ตารางที่ 4.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	62
ตารางที่ 4.3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้.....	63
ตารางที่ 4.4 ระดับทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่ เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	64
ตารางที่ 4.5 เพศและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	67
ตารางที่ 4.6 อายุและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	68
ตารางที่ 4.7 ชาติพันธุ์และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	69
ตารางที่ 4.8 ศาสนาและการมีส่วนร่วมในการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	70
ตารางที่ 4.9 ระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	71
ตารางที่ 4.10 อาชีพและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	72
ตารางที่ 4.11 รายได้และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	73
ตารางที่ 4.12 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	74
ตารางที่ 4.13 ระดับความรู้ความเข้าใจและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	75
ตารางที่ 4.14 ระดับทัศนคติของชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก.....	76

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา..... 3



บทที่ 1

บทนำ

1. หลักการและเหตุผล

ในอดีตการประกาศอุทยานแห่งชาติ ไม่ได้กำหนดกลไกทางกฎหมายที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตความเป็นจริงของบุคคลที่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติเพื่อการดำรงชีพ ขาดการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนก่อให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ทั้งจากรายการเองจากชุมชน จากองค์กรภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งจากองค์กรปกครองท้องถิ่นเอง แต่ในปัจจุบันการประกาศอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562 นั้น อยู่ภายใต้แนวคิดและความมุ่งหมายที่จะสร้างความสมดุลระหว่างการสงวน การอนุรักษ์ และการดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้และระบบนิเวศในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพราะอุทยานแห่งชาติเป็นของประเทศ และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติหรือนันทนาการของประชาชน กับการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ ตามนโยบายของรัฐบาล กรณีการอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามวิถีชุมชนดั้งเดิม

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ปัจจุบันเป็นพื้นที่เตรียมการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ มีขนาดพื้นที่ 366,964.40 ไร่ หรือประมาณ 587.14 ตารางกิโลเมตร ที่ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายโดดเด่น สวยงาม ทัศนียภาพแห่งขุนเขา เกาะแก่งในลำน้ำกก น้ำตกต่างๆ มีพืช สัตว์ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ซึ่งเดิมป่าที่นำมาเตรียมการเป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกเป็นพื้นที่วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ วนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเลี่ยม วนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท และป่าสงวนแห่งชาติที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกันจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยบ่อ ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางแล ป่าดอยยาว และป่าดอยพระบาท ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาวฝั่งซ้ายและป่าแม่กกฝั่งขวา ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาวฝั่งซ้าย และป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ข้าวต้มและป่าห้วยลึก ครอบคลุมท้องที่ตำบลป่าดิง ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน ตำบลท่าสุด ตำบลแม่ยาว ตำบลห้วยชมภู ตำบลดอยฮาง ตำบลนางแล ตำบลบ้านคู้ ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมืองเชียงราย ตำบลลาวี ตำบลแม่สรวย ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย ตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย จุดเด่นและสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แหล่งท่องเที่ยว

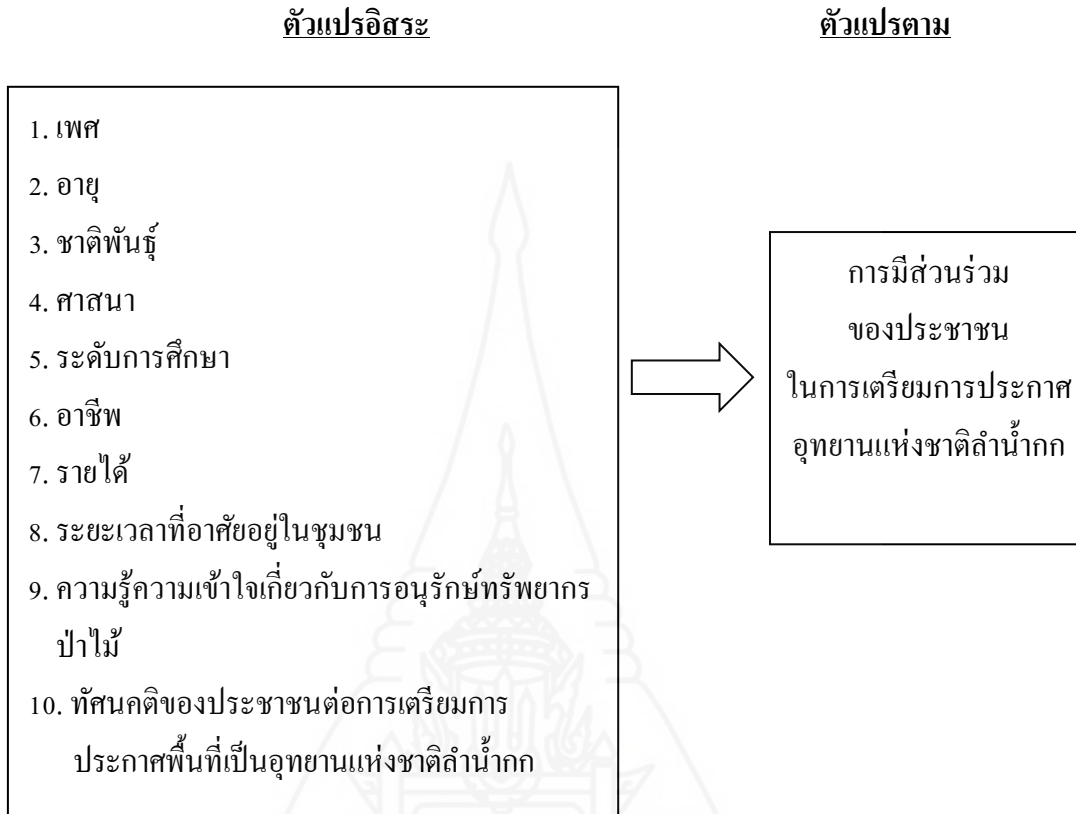
ประเภทน้ำตก ได้แก่ น้ำตกขุนกรณ์ น้ำตกโป่งพระบาท น้ำตกห้วยแก้ว น้ำตกห้วยก้างปลา น้ำตกปางสา น้ำตกห้วยน้ำอุ่น น้ำตกมิโอร้อเต๊ะ แหล่งท่องเที่ยวประเภทยอดเขาจุดชมวิว ได้แก่ ดอยภาคผิ ดอยซาพันปี จุดชมวิวเขื่อนแม่สรวย (ภูชมดาว) บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหล็ก ถ้ำน้ำตก เป็นต้น

ในการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่สำคัญ เช่น การมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงในการประกาศแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ การมีส่วนร่วมในการร่วมสำรวจแนวเขตและติดตั้งป้ายแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้แก่ชุมชน ตลอดจนการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน อีกทั้งต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ที่จะนำไปประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติด้วย การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นการลดความขัดแย้งและการต่อต้านการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
- 2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
- 2.3 เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทราบถึงการมีส่วนร่วม ทักษะคิด ความคิดเห็น ความพึงพอใจ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนการดำเนินงาน และการสร้างทัศนคติที่ดีของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไป

4.2 เป็นแนวทางในการประยุกต์เพื่อนำความรู้ในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

4.3 ได้รับข้อเสนอแนะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาเกี่ยวกับการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติ

5. ขอบเขตของการศึกษา

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับทัศนคติของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และใช้การทดสอบ Chi-Square test ในการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ชุมชนที่มีส่วนได้เสียรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 93 ชุมชน ในท้องที่ตำบลป่าตึง ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน ตำบลท่าสุด ตำบลแม่ยาว ตำบลห้วยชมภู ตำบลคอยฮาง ตำบลนางแล ตำบลบ้านคู้ ตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมืองเชียงราย ตำบลลาวี ตำบลแม่สรวย ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย ตำบลโป่งแพร์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย

5.3 ขอบเขตด้านประชากร

ได้ทำการศึกษาประชาชนจำนวน 400 คน จากประชาชนทั้งหมด 86,202 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 93 ชุมชน รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ซึ่งเป็นชุมชนที่มีส่วนได้เสียโดยตรงกับการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มตัวอย่างแบบที่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Probability sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้ทุกๆ หน่วยของประชชนมีสิทธิได้รับเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาได้ทั้งหมด ซึ่งการเลือกตัวอย่างโดยวิธีนี้มีหลักประกันทางสถิติที่เชื่อได้ว่าตัวอย่างที่ถูกเลือกขึ้นมาศึกษาจะเป็นตัวแทนของประชากรวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกตามพื้นที่โดยไม่จำเป็นต้องทำบัญชีรายชื่อของประชากร และสุ่มตัวอย่างประชากรจากพื้นที่ดังกล่าวตามจำนวนที่ต้องการ แล้วศึกษาทุกหน่วย

ประชากรในกลุ่มพื้นที่ โดยการกำหนดสัดส่วน (Quota) ให้แต่ละกลุ่มชั้นโดยเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมด

5.4 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาการศึกษาวิจัยช่วงเดือนสิงหาคม – เดือนตุลาคม 2564 รวมระยะเวลาการศึกษาวิจัยประมาณ 3 เดือน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การมีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เข้ามามีบทบาทในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

6.2 ประชาชน หมายถึง ผู้ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนสำมะโนครัวประชากรที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

6.3 การจัดการพื้นที่อนุรักษ์ หมายถึง เขตการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) โดยประกอบด้วยเขตจัดการทั้งหมด 3 เขตจัดการ ดังนี้

6.3.1 เขตบริการ เป็นเขตพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) โดยพื้นที่หลักที่เหมาะสมมากที่สุด คือ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) รองลงมาได้แก่ พื้นที่บริเวณที่ทำการของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่ ๑ (น้ำตกขุนกรณ์) และหน่วยพิทักษ์ฯ ที่ ๒ (น้ำตกโป่งพระบาท)

6.3.2 เขตเพื่อการท่องเที่ยว เป็นเขตพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งชมทัศนียภาพ พื้นที่ที่เหมาะสมมี 3 แห่ง ได้แก่

1) บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามของลำน้ำแม่ลำน้ำ และบ่อน้ำร้อน มีบริเวณที่สามารถกางเต็นท์พักแรมริมแม่น้ำ มีห้องน้ำ ยามรักษาความปลอดภัย ไฟฟ้าส่องสว่าง การคมนาคมเข้าถึงได้สะดวก มีสัญญาณโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อสื่อสารได้ ไม่มีความเสี่ยงในการทำลายระบบนิเวศของพื้นที่

2) น้ำตกขุนกรณ์ มีความโดดเด่นของน้ำตกที่สูงที่สุดของจังหวัดเชียงราย สามารถเดินทางเข้าสู่ตัวน้ำตกได้สะดวก มีระบบการสื่อความหมายต่างๆ การท่องเที่ยวส่งผลกระทบท่อระบบนิเวศไม่มาก สามารถควบคุมได้

3) น้ำตกโป่งพระบาท เป็นน้ำตกที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ สามารถพัฒนาระบบสื่อความหมายได้

6.3.3 เขตสงวนคุ้มครองธรรมชาติ เป็นเขตพื้นที่ที่เปราะบาง ง่ายต่อการถูกทำลายเสียหาย ต้องควบคุมดูแลเป็นพิเศษนอกเหนือจากพื้นที่คุ้มครองธรรมชาติทั่วไป ได้แก่ บริเวณป่าเหนือน้ำตกขุนกรณ์ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นแหล่งของต้นชา โดยเฉพาะต้นชาขนาดใหญ่ (ชาพันธุ์)

6.4 อุทยานแห่งชาติ หมายถึง อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

6.5 ป่าสงวนแห่งชาติ หมายถึง 1) ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยบ่อ 2) ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางแล ป่าดอยยาว และป่าดอยพระบาท 3) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาวฝั่งซ้ายและป่าแม่กกฝั่งขวา 4) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ลาวฝั่งซ้าย 5) ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ข้าวต้มและป่าห้วยลึก

6.6 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) อย่างเหมาะสมของหน่วยงานและชุมชน โดยการใช้ให้น้อยเพื่อให้ประโยชน์สูงสุด และส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาวให้น้อยที่สุด

6.7 ทศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นและความรู้สึกของประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่มีระดับความคิดเห็นต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และผลกระทบหรือประโยชน์ต่อชุมชน

6.8 ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในพื้นที่ชุมชนที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

6.9 ประชาชน หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

6.10 เพศ หมายถึง ลักษณะความเป็นชายหรือหญิงของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

6.11 อายุ หมายถึง จำนวนปีตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

6.12 ชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มประชาชนในชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาพูดเดียวกัน ได้แก่ กะเหรี่ยงเข้า (เมี่ยน) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มูเซอ) อาข่า (อีก้อ) ลีวะ และจีนฮ่อ

6.13 คนไทยพื้นราบ หมายถึง ชาวล้านนา คนเมืองหรือผู้มีถิ่นกำเนิดในจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย แต่ไม่รวมชาวไทยภูเขาหรือกลุ่มชาติพันธุ์

6.14 ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

6.15 ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิหรือระดับการศึกษาชั้นสูงสุดที่ได้สำเร็จการศึกษาของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

6.16 อาชีพ หมายถึง อาชีพที่ทำเป็นปกติหรือทำเป็นประจำ และสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามากที่สุด

6.17 รายได้ต่อเดือน หมายถึง เงินรายได้จากการประกอบอาชีพของสมาชิกทุกคนในครัวเรือนของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาโดยไม่หักค่าใช้จ่าย

6.18 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมายถึง จำนวนปีที่อยู่อาศัยหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่เริ่มต้นจนปัจจุบันมีหน่วยนับเป็นปี



บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ
ลำน้ำกก ได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบและ
แนวทางการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1 ความหมายของการอนุรักษ์

เกษม จันทรแก้ว (2530) ให้ความหมาย “การอนุรักษ์” หมายถึง การรู้จักใช้
ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม การรู้จักใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการสงวน หรือเก็บรักษาทรัพยากรที่หา
ยากเอาไว้ รวมทั้งการป้องกันมิให้ทรัพยากรเกิดการสูญเสียในการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเกิดขึ้นด้วย

อุทิศ กุญอินทร์ (2536) ให้ความหมาย “การอนุรักษ์” หมายถึง การจัดการเพื่อใช้
ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เน้นการรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูหรือใช้ประโยชน์ ไม่มุ่งที่ประโยชน์
สูงสุด การใช้ต้องมีการทำลาย โดยต้องกำหนดไว้ไม่ให้เกินกว่าที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิด
การเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ไม่ทำลายจะต้องไม่ก่อผลกระทบจนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เปลี่ยน
รูปหรือเสื่อมโทรมลง

นิวัติ เรืองพานิช (2542) ให้ความหมาย “การอนุรักษ์” (conservation) หมายถึง
การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลา
ยาวนานที่สุด โดยสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์
จากทรัพยากรอย่างทั่วถึงด้วยกัน ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้
เฉยๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space) อีกด้วย

2.1.2 หลักการและวิธีการอนุรักษ์

ชัยกัก สังฆมานนท์ (2556) กล่าวว่า การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว (Exponential growth) ทำให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้สนองความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งบางครั้งเกินความจำเป็น จนทำให้ระบบนิเวศต่างๆ เสื่อมคุณภาพ ทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างเสื่อมโทรมหรือหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงจนไม่สามารถเอื้อประโยชน์ได้เช่นเดิม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการ หรือมาตรการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและมีเหตุผลเพียงพอ ทั้งนี้รวมไปถึงการควบคุมขนาดประชากรโลกให้มีจำนวนเหมาะสมกับทรัพยากรของโลก ขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรมีมาตรการที่ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดไปทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และควรใช้กันอย่างประหยัดและเหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วหมดสิ้นไปควรใช้อย่างประหยัดที่สุด

นิวัติ เรืองพานิช (2542) ได้สรุปแนวความคิดและหลักการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด และโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้ ไม่ได้หมายถึง ห้ามใช้หรือเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉยๆ แต่จะต้องนำมาใช้ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (time and space)

2) ทรัพยากรธรรมชาติจำแนกอย่างกว้างๆ ออกเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า พืชหญ้า และกำลังงานมนุษย์ กับทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น น้ำมัน และแร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น

3) ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรดินที่ยังอุดมสมบูรณ์อยู่ให้คงคุณสมบัติที่ดีตลอดไป ในขณะที่เดียวกันจะเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่าด้วย

4) การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วย ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

5) ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่า วัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ของสังคมนั้นๆ กล่าวโดยทั่วๆ ไป การอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก

6) ไม่มีโครงการอนุรักษ์ใดที่จะประสบความสำเร็จได้ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆ และใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีทุกๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลายๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

7) อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน จะเป็นทีใดก็ตาม ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพียงซึ่งฐานะความอยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงได้ เนื่องจากการกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรยังเป็นไปโดยไม่ทั่วถึง

8) การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ความมั่งคั่งสุขสมบูรณ์ของประเทศนี้ ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ของประเทศนั้นๆ

9) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติใดๆ ด้วยเหตุใดก็ตาม เท่ากับเป็นการทำลายความศิวีไลซ์ของมนุษย์ อย่างไรก็ดี มนุษย์จะต้องยอมรับว่าการทำลายทรัพยากรธรรมชาติได้เกิดขึ้นอยู่ทุกหนแห่งที่มีการใช้ทรัพยากรนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก

10) การดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ซึ่งต่างก็เกิดขึ้นมาจากทรัพยากรอื่นๆ เช่น ดิน น้ำ อีกทอดหนึ่ง กำลังงานของมนุษย์ ตลอดจนการอยู่ดีกินดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ขึ้นอยู่กับคุณค่าของอาหารที่เราบริโภค นอกจากปลาและอาหารทะเลอื่นๆ แล้ว อาหารทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นผัก ผลไม้ ถั่ว งา ข้าว หรือในรูปแบบของนม เนื้อสัตว์ อันเป็นผลผลิตจากพืชที่สัตว์บริโภคเข้าไป ล้วนเกิดมาจากดินทั้งสิ้น

11) มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติ และเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ มนุษย์นำเอาวิทยาการต่างๆ มาช่วยหรือบรรเทากระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถจะนำสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมดที่เดียวอย่างแน่นอน

12) การอนุรักษ์นอกจากจะเพื่อการอยู่ดีกินดีของมวลมนุษย์แล้ว ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติ เพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่าเพื่อความสวยงามและสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจหรือเกมกีฬา เป็นต้น

13) เป็นความจริงที่ว่า ประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยถอยลงทุกที ไม่มีใครทราบได้ว่าการใช้ทรัพยากรในบั้นปลายนั้นจะเป็นอย่างไรอนาคตจึงเป็นสิ่งที่มืดมน ถ้าหากทุกคนไม่เริ่มต้นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่นี้

เกษม จันทรแก้ว (2544) ได้กล่าวถึงหลักการและวิธีการอนุรักษ์ไว้ ดังนี้

1) หลักการอนุรักษ์ ประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

(1) การใช้แบบยั่งยืน ทรัพยากรทุกประเภทต้องมีแผนการใช้แบบยั่งยืน (sustainable utilization) มีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมกับชนิดของทรัพยากร และปริมาณการเก็บเกี่ยว เพื่อการใช้ช่วงเวลาที่จะนำมาใช้และจำกัด บำบัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือเหลือน้อยจนไม่มีพิษมีภัย

(2) การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมีการใช้แล้วย่อมเกิดความเสื่อมโทรม เพราะการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมเก็บเกี่ยวมากเกินไป ความสามารถในการปรับตัวของระบบ มีสารพิษเกิดขึ้น เก็บเกี่ยวบ่อยเกินไปและไม่ถูกต้องตามกาลเวลา จำเป็นต้องทำการฟื้นฟูให้ดีขึ้นก่อน จนทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ตั้งตัวได้ จึงจะสามารถนำมาใช้ได้ ในโอกาสต่อไป อาจใช้เวลาการฟื้นฟู การกำจัด การบำบัด หรือการทดแทนเป็นปีๆ

(3) การสงวนของหายาก ทรัพยากรบางชนิดหรือบางประเภทมีการนำมาใช้มากเกินไปหรือมีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่น ทำให้บางชนิดของทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมหายาก ถ้าปล่อยให้มีการใช้เกิดขึ้นแล้วอาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็นต้องสงวนหรือเก็บไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์หรือเป็นตัวแม่บทในการผลิตมากขึ้น จนแน่ใจว่าได้ผลผลิตปริมาณมากพอแล้ว ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

2) วิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วยวิธีการ 8 วิธี ดังต่อไปนี้

(1) การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานเหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน

(2) การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวม กักเก็บทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้น อาจเก็บกักไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่ควบคุมได้

(3) การรักษา ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไปไม่ทำงานตามพฤติกรรมเสื่อมโทรม เกิดปัญหา เป็นจุดหรือพื้นที่เล็กๆ สามารถให้พื้นที่สภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ได้

(4) การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้เป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการใช้ประโยชน์ ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ

(5) การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะการเร่ง หรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี

(6) การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้ รวมถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดให้ด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผนเช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่นๆ

(7) การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใดก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

(8) การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขต แบ่งกลุ่ม ประเภทตามสมบัติของทรัพยากร สาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการจะแบ่งเขตใช้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การแบ่งเขตนี้จะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

สุญาณี เวสสบุตร (2546) กล่าวว่า ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและได้รับประโยชน์สูงสุด ควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1) การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่นควบคู่กันไป เพราะทรัพยากรธรรมชาติต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่างแยกไม่ได้

2) การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และคุณภาพชีวิตอย่างกลมกลืน ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศควบคู่กันไป

3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งประชาชนในเมือง ในชนบทและผู้บริหาร ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา โดยเริ่มต้นที่ตนเองและท้องถิ่นของตน ร่วมมือกันทั้งภายในประเทศและทั่วโลก

4) ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัยของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นการทำลายมรดกและอนาคตของชาติด้วย

5) ประเทศมหาอำนาจที่เจริญทางด้านอุตสาหกรรม มีความต้องการทรัพยากรธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ป้อน โรงงานอุตสาหกรรมในประเทศของตน ดังนั้นประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายจึงต้องช่วยกันป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจ

6) มนุษย์สามารถนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ แต่การจัดการนั้นไม่ควรมุ่งเพียงเพื่อการอยู่ดีกินดีเท่านั้น ต้องคำนึงถึงผลดีทางด้านจิตใจด้วย

7) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุม ทั้งข้อดีข้อเสีย โดยคำนึงถึงการสูญเปล่าอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

8) รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง พร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไป จะไม่เป็นการปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม

9) ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ โดยให้มีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้ หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย

10) หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการผลิต และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่มาใช้ทดแทน

11) ให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

2.1.3 สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1) ปัญหาด้านนโยบาย

วราภรณ์ สุนทรพิทักษ์ (2540) กล่าวว่า นโยบายการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ของรัฐบาล ล้วนส่งผลกระทบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จำนวนมหาศาล นโยบายต่างๆ ได้แก่

(1) นโยบายการให้สัมปทานทำไม้ในระหว่าง พ.ศ. 2512 รัฐบาลให้สัมปทานป่าไม้ทั้งสิ้น 516 ราย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 150 ล้านไร่ และประกาศยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2532

(2) นโยบายการก่อสร้างสาธารณูปโภคในพื้นที่ป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนผ่านป่าเขา การสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำ เพื่อการพัฒนาความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ส่วนใหญ่แล้วจะต้องผ่านพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาการอพยพของประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ก่อสร้างนั้น และเป็นตัวต้นเหตุสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าของเกษตรกรมากขึ้น

(3) นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง โดยจะเห็นว่าสัดส่วนพื้นที่ปลูกข้าวลดลงจากร้อยละ 87 ในปี พ.ศ. 2493 เหลือเพียงร้อยละ 85 ในปี พ.ศ. 2523 ในขณะที่พืชเศรษฐกิจเพิ่มพื้นที่ปลูกจากร้อยละ 2 เป็นร้อยละ 25 ในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ประกอบกับการเกษตรของประเทศไทยเป็นการเกษตรที่มีได้ใช้ระบบเทคโนโลยีที่สลับซับซ้อน เป็นการเกษตรแบบดั้งเดิมซึ่งเน้นการใช้พื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น ปัญหาความต้องการที่ดินจึงมีความรุนแรง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการสอบสวนสิทธิของราษฎรในเขตป่าสงวนแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. 2506-2561 ปรากฏว่าราษฎรไม่น้อยกว่า 1 ล้านครอบครัว หรือประมาณ 6 ล้านคน ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นผลให้พื้นที่ป่าไม้ถูกแผ้วถางลงเพื่อการเกษตรกรรมประมาณ 91 ล้านไร่

(4) นโยบายการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2536 เป็นส่วนหนึ่งทำให้พื้นที่ป่าลดลง

2) ปัญหาด้านระเบียบ กฎหมาย

มโนชญ บุญยานันต์ (2554) กล่าวว่า ปัญหาด้านระเบียบ กฎหมาย มีสาเหตุสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งต่อมาได้มีการออกพระราชกฤษฎีกา และกฎกระทรวงที่ขัดแย้งกับพระราชบัญญัติฯ ฉบับดังกล่าว มีการแบ่งกรมป่าไม้เดิมออกเป็น 3 กรม ในสังกัด 2 กระทรวง คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การแบ่งอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เกิดปัญหาในอำนาจหน้าที่มีอยู่เดิมตามกฎหมาย ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานทุกๆ ด้านลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวได้มีการแก้ไขปัญหาโดยการโอนย้ายกรมป่าไม้มาสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านเอกภาพในการปฏิบัติงานจึงลดลงมาในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังคงมีปัญหการบริหารจัดการด้านต่างๆ อยู่อีกหลายประการ

(2) ปัญหาในเรื่องกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติได้รวมถึงที่ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรเหล่านี้ ปัจจุบันมีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบที่มีหน่วยงานรับผิดชอบแยกจากกันโดยเด็ดขาด ดังนั้น การที่จะรักษาพื้นที่ป่าไว้ให้ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัติกระทำได้ยากเนื่องจากในการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่ง จะส่งผลให้มีการขัดแย้งกับทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นอยู่ตลอดเวลา เช่น ในการพัฒนาแหล่งน้ำและเหมืองแร่ ย่อมจะมีผลที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้บริเวณนั้นเสื่อมโทรมลง แต่ในทางตรงกันข้าม

หากจะอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ไว้มิให้มีการใช้ประโยชน์ ก็จะมีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรชนิดอื่นๆ

(3) ปัญหาเรื่องการยอมรับสถานภาพของราษฎรที่เข้าไปบุกรุกทำลายป่าในกรณีที่มีราษฎรเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว นำเงินไปชำระภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5) หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ภาษีดอกหญ้า” ซึ่งทางอำเภอออกใบเสร็จรับเงินให้ราษฎรก็คิดว่าตนมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองนั้น ครั้นต่อมาถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุม ก็ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับราษฎรอยู่เสมอ

(4) ปัญหาเรื่องการหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้กระทำผิด ซึ่งผู้กระทำผิดมักที่จะหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมายอยู่เสมอ หรือแม้ว่าจะถูกลงโทษตามกฎหมาย แต่ก็ได้รับโทษสถานเบาและไม่สามารถลงโทษนายทุนตัวการที่แท้จริงได้ จึงทำให้ผู้กระทำผิดไม่เจ็ดหลาบ และพากันกระทำผิดเช่นเดิมอีก

(5) ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ระหว่างรัฐกับชุมชนในอดีตนั้นราษฎรมักให้ความเคารพกฎหมายของรัฐ ดังนั้น การแสวงหาผลประโยชน์จากป่าหรือกระทำผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ของชาวบ้านหรือผู้มีอิทธิพลจึงกระทำโดยลึกลับ ไม่เปิดเผย เมื่อถูกจับดำเนินคดีตามกฎหมาย ก็จะยอมรับหรือต่อสู้แก้ข้อกล่าวหาตามวิถีทางของกฎหมายไม่เผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือภาคีรัฐบาลโดยตรง ดังนั้น การใช้กำลังเจ้าหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายป้องกันการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ จึงยังเป็นเครื่องมือหลักของรัฐบาลในการคุ้มครองรักษาป่าไม้ อุปสรรคสำคัญที่เป็นจุดเสียดต่อความล้มเหลวในการรักษาป่าในอดีต จึงเป็นเรื่องของระบบการบริหารจัดการ การควบคุมให้มีการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย นโยบาย และมาตรการการสนับสนุนด้านอัตราค่าจ้างงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยี่งในสถานการณ์ของการปฏิรูประบบราชการในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดช่องว่างให้ผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่เดิมมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่จำกัดลงกว่าเดิม

3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

ธงชัย จารุพัฒน์ (2540) กล่าวว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อม จึงจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสมโดยรีบด่วน การที่พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยถูกบุกรุกทำลายจนมีจำนวนลดน้อยลง มีสาเหตุสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) การเพิ่มของจำนวนประชากร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า จากการที่จำนวนประชากรในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในช่วง 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมา ถึงร้อยละ 3 เป็นผลที่ทำให้พื้นที่ราบได้ถูกยึดถือครอบครอง และไม่เพียงพอสำหรับ

การทำการเกษตร จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่พื้นที่ป่าธรรมชาติ ทั้งที่ราบและบนเขาสูงชัน ได้ถูกบุกรุกอย่างหนัก และมีการเข้ายึดถือครอบครองโดยประชาชนทั่วไป เพื่อต้องการพื้นที่สำหรับนำไปเพาะปลูกให้เพียงพอแก่การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

(2) การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของราษฎรทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากต้องมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและบุกเบิกที่ทำกินใหม่

(3) การใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรน้อยมาก เกษตรกรจึงเพิ่มผลผลิตโดยวิธีการขยายพื้นที่เพาะปลูกให้มากขึ้น และส่วนใหญ่ใช้ขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในบริเวณที่เป็นป่าธรรมชาติ

(4) การพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยไม้เป็นวัตถุดิบอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่ามีไม้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อมีการระงับการให้สัมปทานทำไม้ ก็มีผลทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเกิดขึ้น

(5) ปัญหาเรื่องนายทุน เป็นสาเหตุประการหนึ่งของการบุกรุกทำลายป่า ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ราษฎรซึ่งได้ยึดถือครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตร ได้นำที่ดินผืนนั้นไปเป็นหลักประกันไปค้ำประกันในการกู้ยืมเพื่อนำเงินมาลงทุนในการเพาะปลูก เมื่อไม่สามารถหาเงินไปใช้หนี้ได้ในที่สุด ที่ดินนั้นก็จะถูกยึดตกไปเป็นของนายทุน แล้วราษฎรเหล่านั้นก็จะพากันไปบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติใหม่ต่อไป ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

(6) การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ในบริเวณชายฝั่งภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ของประเทศ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนที่ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและป่าสงวนแห่งชาติเพื่อนำไปเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อทำนากุ้ง ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขโดยรีบด่วน

(7) ปัญหาการทำลายป่าโดยการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา จำนวนประชากรของชาวเขานอกจากที่มีอยู่ในประเทศแล้ว ยังมีการอพยพเคลื่อนย้ายมาจากต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา ยิ่งจำนวนชาวเขาเพิ่มมากขึ้น ก็ยังมีผลที่ทำให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลายมากและเร็วขึ้นด้วย

(8) ปัญหาไฟป่า โรค และแมลง ในฤดูแล้งมักจะมีไฟป่าเผาทำลายบริเวณพื้นที่ป่าที่เป็นป่าผลัดใบ และส่วนใหญ่เกิดจากการที่คนจุดขึ้น ทำความเสียหายแก่เมล็ด ลูกไม้ และต้นไม้ที่ไม่สามารถทนไฟได้ นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าในบางท้องที่ยังมีปัญหาจากโรคและแมลงมาทำลายต้นไม้อีกด้วย

4) ปัญหาด้านองค์กร

มโนชญ์ บุญยานันต์ (2554) กล่าวว่า เนื่องจากป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติของคนทั้งชาติ มิใช่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น ภาระในการแก้ไขปัญหาจึงมิใช่หน้าที่ขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ มิได้มีการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้กันอย่างจริงจัง จึงเป็นสาเหตุให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ

5) ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคล

มโนชญ์ บุญยานันต์ (2554) กล่าวว่า ในปัจจุบัน ข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ อันเป็นกลไกของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ ส่วนใหญ่ยังขาดคุณภาพ การปฏิบัติงานในหน้าที่ยังขาดจิตสำนึกที่จะมุ่งมั่นให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางราชการที่ได้วางไว้ ระบบการเมืองและระบบราชการยังร่วมมือกันประสานประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะประสานประโยชน์ส่วนรวมของชาติ หากไม่สามารถกำจัดระบบเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป ปัญหาการถือราษฎรบังหลวงก็จะยังคงอยู่ แม้ว่าจะใช้งบประมาณของแผ่นดินในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะด้านการป้องกันรักษาป่ามากสักเพียงใด ก็ไม่อาจสามารถป้องกันรักษาป่าไว้คงอยู่หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวลงได้แต่อย่างใด

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระเบียบและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ศิริศักดิ์ มีเมธ (2537) กล่าวว่า ด้วยเหตุที่ทรัพยากรป่าไม้มีความสำคัญหลายด้าน ทำให้รัฐต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง ควบคุม โดยการตราข้อบังคับ กฎหมาย ระเบียบต่างๆ เพื่อที่จะเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานของรัฐ อันจะทำให้เกิดความมั่นคงและความอยู่ดีกินดีของประชาชนในรัฐ สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดนโยบาย กฎหมายต่างๆ เพื่อควบคุมทรัพยากรป่าไม้ไว้เช่นกัน สำหรับแนวนโยบายต่างๆ ที่รัฐได้กำหนดมาบังคับใช้ตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบันก็ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพของทรัพยากรธรรมชาติประเภทนี้จนอยู่ในสภาพวิกฤต

2.2.1 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เกี่ยวกับกรมป่าไม้ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนแล้ว โดยรวมการเก็บภาษี ค่าภาคหลวง อำนาจของเจ้าพนักงานการควบคุมการทำไม้ การอนุญาตทำไม้ การกำหนดชนิดไม้หวงห้ามและของป่าหวงห้าม การลงโทษ มาไว้ในฉบับเดียวกัน

การเข้ามาควบคุมทรัพยากรป่าไม้ตามกฎหมายฉบับนี้ ได้นำมาซึ่งผลประโยชน์แก่รัฐหลายประการ เช่น การผูกขาดในการสัมปทานป่าไม้โดยองค์กรของรัฐ การเก็บค่าตอบแทนจากการทำไม้ การเก็บค่าตอบแทนจากการหาของป่า การเก็บภาษีอากรจากผลิตภัณฑ์ที่ได้จากป่า จึงได้มีพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พ.ศ. 2532 ซึ่งได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี สั่งให้การสัมปทานป่าไม้สิ้นสุดลง และการสัมปทานป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมทั้งยกเลิกสัมปทาน ไม้หวงห้ามทุกชนิดเพิ่มเติมอีกด้วย

2.2.2 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

จากการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) คือมีพื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด โดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งป่าสงวนตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ หมายถึง ป่าที่มีคุณค่าอย่างสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรอื่นๆ เช่น เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าหลายชนิด มีไม้ที่มีคุณค่าต่อทางเศรษฐกิจที่ควรสงวนไว้ เพื่อการแพร่พันธุ์เป็นประโยชน์ในการป้องกันภัย เช่น อุทกภัย วาดภัย เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าป่าสงวนแห่งชาติเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ประเภทที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน และมีลักษณะเป็นการแบ่งแยกที่ดินที่เป็นป่าคุ้มครองไว้เพื่อที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2528 เรื่อง โครงการเพิกถอนสภาพป่าที่เป็นที่ตั้งชุมชน (บันได 3 ชั้น) ซึ่งก็คือการอนุญาตให้ประชาชนที่เข้าทำกินและอาศัยอยู่ในป่าได้ทำกินและอาศัยอยู่ต่อไป โดยพิจารณาถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในช่วงเวลาที่ต่างกัน คือ

- 1) ชุมชนใดที่ได้จัดตั้งก่อนปี พ.ศ. 2510 ให้ทางรัฐออกหลักฐานเอกสารสิทธิแก่ประชาชนตามประมวลกฎหมายที่ดิน
- 2) ชุมชนใดที่จัดตั้งระหว่างปี พ.ศ. 2510-2518 ให้หน่วยงานของรัฐออกเอกสารสิทธิให้แก่ที่อยู่อาศัย ที่ทำการเกษตรในรูปแบบเอกสารสิทธิทำกิน (สทก.1-สทก.2)
- 3) ชุมชนใดที่เกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2528 รัฐจะอนุญาตให้เข้าอยู่อาศัย หรือทำประโยชน์ชั่วคราวตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ซึ่งมีข้อความว่า เขตป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม บุคคลใดที่เข้าอาศัย ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนฯ ต้องทำเรื่องร้องขอต่ออธิบดีกรมป่าไม้ อธิบดีอาจอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ได้ในที่ที่ได้อยู่แล้วต่อไป โดยมีพื้นที่ไม่เกิน 20 ไร่ต่อครอบครัว มีกำหนดชั่วคราวไม่น้อยกว่า 5 ปี แต่ไม่เกิน 30 ปี

2.2.3 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อให้การสงวน อนุรักษ์ คุ้มครอง และบำรุงรักษาอุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ และสวนรุกขชาติ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ดังกล่าวให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยบัญญัติให้ “อุทยานแห่งชาติ” หมายความว่า พื้นที่ที่มีความโดดเด่นสวยงามทางธรรมชาติเป็นพิเศษ หรือมีความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสัตว์ป่าหรือพืชป่าประจำถิ่นที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ หรือโดดเด่นด้านธรณีวิทยา หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่สมควรสงวนหรืออนุรักษ์ไว้เพื่อประโยชน์ของคนในชาติหรือเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติหรือนันทนาการของประชาชนอย่างยั่งยืน

ในการกำหนดให้พื้นที่บริเวณใดเป็นอุทยานแห่งชาติ การขยายอุทยานแห่งชาติ หรือการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้มีการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ โดยอาจใช้วิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายวิธี ดังต่อไปนี้

1) การรับฟังความคิดเห็นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

2) การจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น

3) การสัมภาษณ์ หรือการเชิญให้เข้าร่วมชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็น

4) การสำรวจความคิดเห็น

5) การอภิปรายสาธารณะ การประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประชุมตัวแทนของกลุ่มที่เกี่ยวข้อง

6) วิธีการอื่นใดที่อธิบดีเห็นว่าสมควร

เมื่อดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเสร็จสิ้นแล้ว ให้เจ้าหน้าที่รับฟังความคิดเห็นดำเนินการ ดังนี้

1) จัดทำรายงานผลการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้องและประชาชน ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนแล้วเสร็จ

2) ปิดประกาศสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น โดยสังเขป ให้ทราบโดยทั่วกันในที่เปิดเผย ณ ที่ทำการอุทยานแห่งชาตินั้น ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งท้องที่เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง

ลำดับขั้นตอนการดำเนินการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ

1) สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ในท้องที่ รายงานข้อมูลการสำรวจพื้นที่ป่าที่มีสภาพสมบูรณ์หรือมีความโดดเด่นน่าสนใจเบื้องต้น พร้อมทั้งตรวจสอบว่าแนวเขตพื้นที่ดังกล่าวมีการกำหนดไว้เป็นพื้นที่ดำเนินการตามกฎหมายใดหรือไม่

2) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พิจารณาความเหมาะสม และมีหนังสือขอความเห็นชอบจากหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ดังกล่าว

3) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ประสานงานหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ดังกล่าวประชุมร่วมกับผู้นำชุมชนและราษฎรในพื้นที่ และนำเรื่องแจ้งในที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำรายงาน พร้อมข้อมูลพื้นที่และแผนที่แสดงแนวเขตรายงานกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

4) เจ้าหน้าที่จากสำนักฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ประสานงานกับหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเตรียมการสำรวจจริงวัดพื้นที่

5) รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนที่เกี่ยวข้อง และประชาชน แล้วสรุปข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญของการรับฟังความคิดเห็นแจ้งให้สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นประกอบการดำเนินการ

6) สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ในท้องที่ นำเรื่องการจัดตั้งหรือขยายเขตอุทยานแห่งชาติเข้าที่ประชุมคณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรป่าไม้ประจำจังหวัด แล้วรายงานกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

7) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ

8) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จัดทำร่างพระราชกฤษฎีกา พร้อมแผนที่แนบท้ายเสนอกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

9) คณะรัฐมนตรี อนุมัติหลักการร่างพระราชกฤษฎีกา

10) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ส่งเรื่องให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา

11) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แจกผลการพิจารณาไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

12) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี แจกกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แจ้งยืนยันร่างพระราชกฤษฎีกา

13) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แจกยืนยันไปที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

14) นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย

15) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.2.4 นโยบายการจัดการทรัพยากรป่าไม้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างความมั่นคงด้านน้ำ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดมลพิษ และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ การเพิ่มประสิทธิภาพการลดก๊าซเรือนกระจกและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัย

แนวทางการพัฒนาสำคัญ ประกอบด้วย 1) การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน 3) การแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม 4) ส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) สนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 6) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ 7) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) การพัฒนาความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลากหลายและแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ ประสบการณ์ และวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล เช่น

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน และรับผิดชอบเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชนเอง โดยมนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศเพื่อกิจกรรมชุมชน

Oakley & Marsden (1984) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมตามความคิดเห็นนั้น มีความแตกต่างกันอยู่ไม่น้อย ดังนี้

1) การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2) การมีส่วนร่วม ในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว เพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือ และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3) เรื่องการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่าเป็นการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5) การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาทางสุขภาพของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นเรื่องสุขภาพอนามัย การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนะทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2532) ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน รวมถึงประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่าสมาชิกในชุมชนนั้นๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหของประชาชนในชุมชน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2535) ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนมีการพัฒนาการจัดการ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและทางสังคม โดยการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญา การตัดสินใจในการดำรงชีวิตของตนเอง

ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาษาอังกฤษมีหลายคำ เช่น people’s participation, public participation, popular participation และ grassroots participation คำเหล่านี้แพร่หลายในประเทศแถบเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานกว่า 20 ปี รวมถึงองค์การสหประชาชาติได้นิยามศัพท์ไว้เมื่อปี ค.ศ. 1981 ว่าเป็นการให้โอกาสแก่สมาชิกของชุมชนโดยเท่าเทียมกันในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมายถึง ประชาชนธรรมดาทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร การวิเคราะห์ปัญหา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจวิธีการแก้ปัญหา รวมทั้งร่วมดำเนิน โครงการพัฒนาและการประเมินผลโครงการ

ติน ปรัชญาพฤทธิ (2539) กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนี้ว่า ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่อย่างมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดีก็พลอยมีภาวะผู้ตามที่ดีไปด้วย ซึ่งเป็นการมองค่อนข้างแคบ เป็นการมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วม หรือภาวะผู้ตามนั้น ซึ่งพอสรุปสาเหตุได้ดังนี้

- 1) นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์กรมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) ผู้คนยังไม่แน่ใจว่า วัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามาส่วนร่วมคืออะไรแน่
- 3) หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

จากสาเหตุปัญหาการมีส่วนร่วมข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมเป็นดาบสองคม คือ มีทั้งข้อดีและข้อเสีย การมีส่วนร่วมมิใช่นำไปสู่การตัดสินใจที่ดีเสมอไป และถึงแม้ผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วม แต่ผู้นำก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการตัดสินใจนั้นๆ อยู่ดี

นอกจากนี้ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจมีอยู่มากมาย ทฤษฎีแต่ละทฤษฎีสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ

1) ทฤษฎีความเป็นผู้แทน เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันการบริการที่ดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ติดตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น

2) ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดทฤษฎีนี้การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพผู้ตามอื่น

2.3.2 สาธารณศาสตร์ของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527) ได้สรุปสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ประการ ดังนี้

1) การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้นำความรู้และข้อมูลต่างๆ เข้าสู่ประชาชนด้วยกัน และเป็นการลดช่องว่างของการถือความเข้าใจและความร่วมมือ ตลอดจนช่วยให้ประชาชนสามารถเลียนแบบ คัดแปลง และสร้างสรรค์พัฒนาด้วยตนเองได้

2) การจัดโครงการพัฒนา เพื่อให้เป็นแบบจำลอง แบบฝึกหัดแก่ประชาชนในท้องถิ่นและเป็นการช่วยยกระดับมาตรฐานการใช้ชีวิตของชาวชนบท ในรูปภาพสะท้อนที่ใกล้ชิดตัวประชาชนจนทำให้มองเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมได้ดีที่สุด

3) การเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของประชาชนให้สอดคล้องกับการทำงานร่วมกัน ในรูปแบบและวิธีการที่มีกฎเกณฑ์ มีระบบ และมีความซับซ้อน

นอกจากนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิด 3 ประการ ได้แก่

1) ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน อันเกิดขึ้นจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล เกิดบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความในใจและห่วงกังวลร่วมกันของสังคม

2) ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

3) การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ในการตัดสินใจร่วมกันนี้ต้องมีระดับรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

2.3.3 ขั้นตอนและลักษณะของการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีดี ปีนทอง (2526) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และศึกษาสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจการ
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

อकिन รพีพัฒน์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

1) ลักษณะเหตุผลของการมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมเพราะเกรงใจ การเข้าร่วมเพราะถูกบังคับ การเข้าร่วมเพราะมีสิ่งจูงใจเฉพาะหน้า การเข้าร่วมเพราะเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วม การเข้าร่วมเพราะอยากเข้าร่วม โดยที่คิดว่าจะก่อประโยชน์ระยะยาวต่อตนเองและชุมชน

2) ลักษณะขั้นตอนของการเข้าร่วมของประชาชนในชุมชน คือ ขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาตามแผนและการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

Cohen and Uphoff (1980) ได้สรุปรูปแบบหรือชนิดของการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision-making) อาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มแรกในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในช่วงของการดำเนินกิจกรรม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (implementation) อาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) อาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือการรับผลประโยชน์ในการร่วมแรงร่วมใจ

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

โกวิทช์ พวงงาม (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนา ควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้น ได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จยากลำบาก

นอกจากนี้ โกวิทช์ พวงงาม (2545) กล่าวว่า กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1) การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกปัญหาหรือเนื้อหาสาระของแผนงานหรือโครงการ เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน

2) การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่างๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

3) การให้คำปรึกษาแนะนำประชาชน ต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบ เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4) การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ อย่างทั่วถึง

5) การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

6) การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7) การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

9) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจน อันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10) การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทัน่วงที

2.3.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

Reeder (1974) ได้สรุปปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 11 ประการ ดังนี้

1) การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2) มาตรฐานคุณค่าบุคคลและกลุ่มบุคคล เหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องในมาตรฐานคุณค่าของตนเอง

3) เป้าหมายบุคคล และกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง

4) ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5) ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะมีพฤติกรรมตามแบบที่ตนเองคาดหวัง จะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

6) การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรกระทำเช่นนั้น

7) การบีบบังคับบุคคลและกลุ่มบุคคล มักจะทำการสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกตนถูกบังคับให้ทำ

8) นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำการสิ่งต่างๆ ซึ่งเขามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

9) โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

10) ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

11) การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่เพียงพอให้ทำการเช่นนั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ (2527) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหาร

2) ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง

3) อำนาจบังคับที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ประพนธ์ ปิยะรัตน์ (2534) ได้สรุปปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) รัฐยอมรับและกำหนดนโยบายและออกกฎหมายให้มีส่วนร่วม มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมการพัฒนาทั้งหมด

2) สร้างองค์กรในระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

3) ให้มีความสมดุลเกิดขึ้นระหว่างการตัดสินใจของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และสนองต่อความต้องการของชุมชน

4) อบรมผู้นำชุมชนและบุคลากรของรัฐให้มีทักษะในการมีส่วนร่วม และมีหุ้นส่วนในการพัฒนา ตลอดจนการบริหารจัดการองค์กรต่างๆ ที่ชุมชนได้จัดตั้งขึ้น

5) สนับสนุนชุมชนในกิจกรรมที่จะเพิ่มรายได้ ตลอดจนด้านวัสดุ อุปกรณ์การเงิน และเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะทำให้กิจกรรมของการพัฒนายั่งยืนอยู่ได้

6) ความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีตลอดจนข้อมูลข่าวสาร จะต้องจัดให้มีการสนองตอบต่อความต้องการและนำไปสู่การจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม

7) การมีส่วนร่วมและการมีหุ้นส่วนถือเป็นสิ่งสำคัญต่อกระบวนการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ รวมทั้งทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม และการมีหุ้นส่วนต้องอยู่ในแผนการพัฒนาส่วนร่วมที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนของคุณภาพชีวิตประชาชน

World Health Organization (1981) ได้สรุปปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนช่วยระดมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย

1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจ การที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งนั้น ต้องมีสิ่งจูงใจจากเหตุผลการมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน และการถูกชักชวนจากเพื่อน หรือบอกกล่าวให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ

2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่ให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการมีตำแหน่งทางสังคม การเป็นตัวแทนหรือการเข้าร่วมโดยตรง ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เพื่อผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองตามสภาพความเป็นจริงในการเข้าร่วมกิจกรรม

3) ปัจจัยอำนวยความสะดวกในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม เป็นการให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสกำหนดกิจกรรมของตนเองด้วยตนเอง

2.3.5 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณ์ ไชยเสริฐ (2549 อ้างถึงใน นายแพทย์วีระกิตติ, 2551) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1) การรับรู้ (Perception) ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้นมีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิดร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญ

กับสถานะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชนกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตน และผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2) ทักษะ (Attitude) ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐ และภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ เช่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องมีความเข้าใจประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะที่เดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3) การเป็นตัวแทน (Representation) การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้สานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาคุณสมบัติในด้านต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลายหรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกรักที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4) ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างเชื่อมั่น ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้าง

ความเชื่อถือว่าว่างใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอบ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้าง และดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายกลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่มีหลากหลายและตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้น ประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใด อาจไปขอความร่วมมือ และข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6) ฉันทามติ (Consensus) การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างฉันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นฉันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือฉันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันภายในองค์กร ก็จะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็กลไกที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้

ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุกๆ คน

8) ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจนจะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมายในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุว่าในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9) การประเมินผล (Appraisal) ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์กรใดที่มีการประเมินผล การปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์สนคตมีส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือนี้ได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10) ความโปร่งใส (Transparency) ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบายแผนโครงการลงได้

โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11) ความเป็นอิสระ (Independence) องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจจะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้าง ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12) ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) องค์กรการมีส่วนร่วมต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่องจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13) เครือข่าย (Network) ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐและภาคประชาชนในลักษณะเครือข่ายคือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องมีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิกประชาชน และกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์กรการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงาน

ของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

2.3.6 แนวคิดเรื่องความขัดแย้ง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2534) กล่าวว่า รากเหง้าอย่างหนึ่งของความขัดแย้งเกิดจากความไม่เพียงพอหรือความขาดแคลน โดยที่ความขาดแคลนนี้ส่วนหนึ่งถูกกำหนดโดยสังคม ความไม่พอใจและข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับความขาดแคลนเป็นสิ่งที่นำไปตามธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำไปสู่การแข่งขันเพื่อจะได้ทรัพยากรที่ต้องการในกระบวนการการแข่งขันนั้น บางคนใช้อำนาจที่เหนือกว่า ใช้ปัญญาที่มากกว่า ใช้ความเร็วหรือใช้วิธีการต่างๆ นานา เพื่อที่จะช่วยให้ตนเองมีชัยชนะในการแข่งขัน เพื่อที่จะได้รับทรัพยากรหรือรางวัลต่างๆ เหนือกว่าคนอื่น กระบวนการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ได้รับประโยชน์มากกว่า กระบวนการแข่งขันที่ด้อยประสิทธิภาพจะทำให้ได้รับประโยชน์น้อยกว่า โดยปกติแล้วผู้ที่ได้รับประโยชน์มากกว่าจะจัดตั้งองค์กร ซึ่งจะช่วยให้เขาสามารถปกป้องรักษาทรัพยากรและผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับมาแล้ว และทรัพยากรหรือผลประโยชน์ต่างๆ ที่คาดว่าจะได้รับอีกในอนาคต ดังนั้นการจัดตั้งองค์กร ซึ่งอาจเป็นแบบพิธีการหรือไม่เป็นพิธีการเพื่อความคงอำนาจต่อไปจึงเป็นผลโดยตรงมาจากการแข่งขันเพื่อที่จะได้ผลประโยชน์ การจัดรูปแบบของการดำเนินการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งการออกกฎระเบียบต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการได้เปรียบเสียเปรียบต่างก็เป็นผลจากการแข่งขัน

วิฑูรย์ วิริยะสกุลธรณ์ (2540) กล่าวว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศ มีสาเหตุต่างๆ ดังนี้

1) ความขัดแย้งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของการได้มาซึ่งทรัพยากร (Shifting of Access) เช่น การประกาศพื้นที่อนุรักษ์แห่งใหม่ ทำให้ชาวบ้านซึ่งเคยเก็บหาของป่าได้ ไม่สามารถเข้าไปเก็บหาของป่าได้อีก หรือการประกาศนโยบายป่าไม้ใหม่ ซึ่งทำให้ผู้ซึ่งเคยได้ประโยชน์ต้องเสียประโยชน์ และเกิดกลุ่มใหม่ซึ่งสามารถเข้าไปหาประโยชน์ได้แทน

2) ความขัดแย้งซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในการได้มาซึ่งทรัพยากร (Inequitable Access) เช่น ชาวบ้านบางกลุ่มได้รับสิทธิพิเศษในการเก็บของป่า ในขณะที่บางกลุ่มไม่ได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าว หรือการที่รัฐบาลมีสิทธิในการให้สัมปทานทำไม้ ในขณะที่ชาวบ้านไม่สามารถตัดไม้ได้ นอกจากการเก็บหาของป่าเล็กๆ น้อยๆ

3) ความขัดแย้งที่เกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากร (Diminishing/Degraded Resource) และการเพิ่มจำนวนประชากร ทำให้ปริมาณทรัพยากรมีจำกัดลง และเกิดการแข่งขันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์

4) ความขัดแย้งที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงอำนาจ (Change in Authority) เช่น การประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทำให้รัฐบาลมีอำนาจอันชอบธรรมในการเข้าไปจัดการพื้นที่ดังกล่าว หรือการเปลี่ยนผู้นำท้องถิ่น ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ถ้าหากผู้นำคนใหม่มีความคิดในการใช้ป่าแตกต่างไปจากที่ชาวบ้านเคยปฏิบัติ และใช้อิทธิพล หรือการที่คนจนที่ไม่เคยมีสิทธิ แต่ได้รับการสนับสนุนจนลุกขึ้นต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน

5) ความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างในค่านิยม (Value Based) เช่น การอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์จากป่าที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรมกับการใช้ประโยชน์จากป่าสำหรับการท่องเที่ยว หรือทัศนคติเกี่ยวกับป่าที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้าน

6) ความขัดแย้งที่เกิดจากความรู้สึกว่าขาดความมั่นคง (Insecurity) เช่น กรณีของชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งรัฐมีนโยบายในการอพยพคนออกจากพื้นที่ แต่ขาดความชัดเจนในการปฏิบัติ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีของชุมชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานานนับสิบปี ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่ทางรัฐบาลประกาศให้ทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และต่อมาได้ประกาศเป็นมรดกโลก ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงได้อาศัยอยู่ในพื้นที่มานานแล้ว ซึ่งทางกฎหมายจำเป็นต้องอพยพผู้คนออก แต่ปัญหาก็คือซับซ้อนเกินกว่าที่จะไขโดยใช้กฎหมายเพียงอย่างเดียว โดยไม่พิจารณาปัจจัยหรือเหตุอื่นๆ ประกอบ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงในเขตทุ่งใหญ่นเรศวรจึงอาศัยอยู่ด้วยความหวาดระแวง และไม่ทราบชะตากรรมในอนาคตว่าเป็นอย่างไร

7) ความขัดแย้งที่เกิดจากการขาดแคลนข้อมูลข่าวสาร สาเหตุของความขัดแย้งในข้อนี้อาจจะพูดได้อีกนัยหนึ่งก็คือ การขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในข้อขัดแย้ง เช่น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ได้รับข้อมูลเท่าเทียมกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจปิดบังหรือบิดเบือนข้อมูล

8) ความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบายของรัฐ เป็นสาเหตุหลักสาเหตุหนึ่งที่ถูกอ้างถึงในหลายประเทศ ในประเทศไทยจะพบว่ามีนโยบายของรัฐหลายนโยบายที่ขัดแย้งกัน เช่น นโยบายการพัฒนาประเทศซึ่งบ่อยครั้งสวนทางกับนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือนโยบายการส่งเสริมพืชพาณิชย์เพื่อการส่งออก เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลง

2.3.7 แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง

สมยศ นาวิกาน (2536) กล่าวว่า วิธีการยุติความขัดแย้งมีอยู่ 3 แบบคือ การใช้อำนาจและการระงับ (Dominance and Suppression) การประนีประนอม (Compromise) และการแก้ปัญหาาร่วมกัน (Integrative Problem Solving) โดยการใช้อำนาจและการระงับมักแสดงออก

ในแนวทางของการบังคับ โกล่เกลี่ยหรือหลีกเลี่ยง ส่วนการประนีประนอมเป็นการใช้บุคคลที่สาม เป็นผู้ตัดสิน การตกลงใช้กฎ และปล่อยให้ตัดสินผลลัพธ์ของความขัดแย้งและการยอมใช้สินบน เพื่อยุติความขัดแย้ง สำหรับการแก้ไขปัญหาร่วมกันนั้นทุกฝ่ายจะร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหาให้ได้ผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายยอมรับ

จากที่กล่าวมาจะเห็นวิธีการจัดการกับความขัดแย้ง ถ้ามองตามหลักเป้าหมายของแต่ละฝ่ายมี 3 กลยุทธ์ใหญ่ๆ ด้วยกันคือ แบบแพ้-ชนะ (Win-lose strategy) แบบแพ้-แพ้ (Lose-lose strategy) และแบบชนะ-ชนะ (Win-win strategy) ซึ่งการที่จะเลือกใช้วิธีการใดนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมและสถานการณ์เกี่ยวกับความขัดแย้งของแต่ละคน การรับรู้เกี่ยวกับอำนาจในสถานการณ์ความขัดแย้ง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก่อนเกิดความขัดแย้งและทักษะที่จำเป็นในการแก้ไขความขัดแย้ง

2.3.8 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ (Attitude) หมายความว่า สภาพทางจิตของบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ในการที่จะตอบสนองของบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งในการทำงานว่าชอบหรือไม่ชอบตามปกติและตัวบุคคลจะต้องมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเสมอ ซึ่งได้มีนักจิตวิทยาหรือกลุ่มผู้ที่ทำการศึกษาเรื่อง ทัศนคติ ให้ความหมายไว้หลายความหมายดังต่อไปนี้

Newcomb (1954) ให้ความหมาย “ทัศนคติ” หมายถึง เป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่มนุษย์เราได้รับ อาจจะมีมากหรือน้อยก็ได้ และทัศนคตินี้จะแสดงออกได้ทางด้านพฤติกรรมสองลักษณะคือ การแสดงออกในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบทัศนคติเช่นนี้ทำให้อยากปฏิบัติ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้นลักษณะเช่นนี้เราเรียกว่า ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) อีกลักษณะหนึ่ง คือทัศนคติทางลบ (Negative Attitude) คนจะแสดงออกทำงานไม่พึงพอใจ ไม่ชอบหรือไม่เห็นด้วยทำให้เกิดความเบื่หน่าย ชิงชัง อยากหนีอยากอยู่ให้ห่างจากสิ่งนั้น ส่วนทัศนคติอีกแบบหนึ่ง คือความรู้สึกเฉยๆ ไม่ชอบ ไม่เกลียด เป็นทัศนคติแบบกลางๆ

นิภา แก้วศรีงาม (2532) ให้ความหมาย “ทัศนคติ” หมายถึง ลักษณะของความรู้สึกของบุคคลที่จะตอบสนองต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ในทางที่ดีหรือไม่ดี ในลักษณะที่ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ต่อสิ่งของ ต่อบุคคล หรือต่อสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบนี้ จะทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมในการที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่มีความรู้สึกนั้นๆ ไปในแนวทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้

ทศพร บุญประภา (2551) ให้ความหมาย “ทัศนคติ” หมายถึง ความเชื่อเชิงประเมินค่า ความรู้สึกอารมณ์และแนวโน้มของพฤติกรรมที่พร้อมจะแสดงออก เพื่อสนองตอบต่อสิ่งเร้าทั้งที่เป็นวัตถุประสงค์และนามธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่จะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดการแสดงออกและทิศทางของพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ซึ่งอาจจะมีทั้งทางบวกและทางลบ และสามารถเปลี่ยนแปลงได้

1) องค์ประกอบของทัศนคติ

Triandis (1971) กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติไว้ว่า มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

(1) ด้านความรู้ (The Cognitive Component) หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ และความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

(2) ด้านความรู้สึก (The Effective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

(3) ด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้ม หรือความพร้อมที่บุคคลจะตอบรับหรือปฏิเสธ

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ทัศนคติมียุทธศาสตร์ประกอบ 3 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านความรู้ หมายถึง ความเชื่อถือของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้สิ่งใดดีหรือความเชื่อต่อสิ่งต่างๆ ว่าดี ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น องค์ประกอบที่สองด้านความรู้สึก หมายถึง ปฏิบัติการตอบสนองทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อวัตถุหรือบุคคลใดหรือสิ่งใด ก็จะทำให้มีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งนั้น และองค์ประกอบที่สามด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ หมายถึง บุคคลจะประพฤติหรือปฏิบัติอย่างไรต่อวัตถุหรือกลุ่มบุคคล ในกรณีนี้ความเชื่อและความรู้สึกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ซึ่งองค์ประกอบแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน กล่าวคือ ถ้าประชาชนมีทัศนคติที่ดีย่อมเกิดความรู้สึกที่ดีและมีปฏิกิริยาตอบสนองในทางที่ดีต่อการใช้น้ำบาดาล เมื่อประชาชนเห็นความจำเป็นและความสำคัญ และเข้าใจรูปแบบในการบริหารจัดการเกี่ยวกับน้ำบาดาลสิ่งเร้าต่างๆ ของบุคคลสถานการณ์ การกระทำของสังคม กลุ่มสังคม สิ่งอื่นที่เป็นตัวแทนของทัศนคติต่างๆ (Attitude Objects) ทัศนคติ (Attitude) ความรู้สึก (Affective) ความรู้ (Cognitive) พฤติกรรม (Behavior) คำพูดที่แสดงถึงความรู้สึกการรับรู้ คำพูดที่แสดงถึงความเชื่อปฏิบัติที่แสดงออกคำพูดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติและก็จะให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับน้ำบาดาลมากขึ้น

2) ลักษณะของทัศนคติ

วาสนา ประมวลพฤษ์ (2524) กล่าวถึงลักษณะของทัศนคติ ดังนี้

(1) ทัศนคติเป็นการเตรียมหรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งการเตรียมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตเห็นได้

(2) สภาวะความพร้อมจะตอบสนองนั้น เป็นลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับอารมณ์ด้วยซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยได้และบางครั้งไม่มีเหตุผล

(3) ทัศนคติไม่ใช่พฤติกรรมแต่เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงของพฤติกรรม

(4) ทัศนคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานหรืออธิบายทัศนคติได้

(5) ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ บุคคลจะมีทัศนคติในเรื่องเดียวแตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม อายุ เป็นต้น

(6) ทัศนคติมีความมั่นคงและแน่นอนพอสมควร แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประสบกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใหม่และแตกต่างไปจากเดิม

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของทัศนคติ พอจะสรุปได้ว่าทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมถ้าเกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะมั่นคงและเปลี่ยนแปลงได้ยาก โดยทัศนคติมีบทบาทในการช่วยให้บุคคลได้ปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

3) การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

Kolesnik (1970) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติของบุคคลจะพัฒนาไปได้โดยสาเหตุ 3 ประการด้วยกัน คือ

(1) บุคคลมีโอกาสดัดต่อสัมพันธกับบุคคลอื่น

(2) เกิดจากการที่บุคคลถ่ายทอดแบบอย่างการกระทำความคิดเห็นคนอื่นเป็นของตน

(3) การที่บุคคลพยายามที่จะสนองความต้องการของตน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543) กล่าวว่า ทักษะคติของบุคคล แม้ได้รับการปลูกฝังไว้ในตัวบุคคลอย่างมั่นคงพอสมควร แต่ก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามทฤษฎีต่างๆ โดยวิธีการดังต่อไปนี้

- (1) การยอมตาม ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม
- (2) การเลียนแบบ ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลพึงพอใจในบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- (3) ความต้องการที่จะเปลี่ยน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และเกิดค่านิยมในบางสิ่งบางอย่างที่ตนเองชื่นชอบ ก็จะเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
- (4) การเปลี่ยนความเชื่อ ซึ่งเกิดจากการทำให้ความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติด้วย

4) การวัดทัศนคติ

ภิรมย์ เจริญผล (2538) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดทัศนคติ สรุปได้ดังนี้

- (1) วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทางดีหรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งทัศนคติของบุคคลนี้เองจะเป็นเครื่องมือทำนายบุคคลนั้นว่ามีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทำนองใด นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องและอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย
- (2) วัดเพื่อหาทางป้องกัน การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข บุคคลในสังคมนั้นควรจะมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันและไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม
- (3) วัดเพื่อหาทางแก้ไข การวัดทัศนคติจะทำให้ทราบว่า บุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางใด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ดังนั้น การรู้ถึงทัศนคติของบุคคลหนึ่งช่วยให้เราสามารถวางแผนและดำเนินการแก้ไขลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคลนั้นได้
- (4) วัดเพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผล ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เปรียบเสมือนเป็นสาเหตุภายในที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปได้ต่างๆ กัน ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมหรือสาเหตุภายนอกส่วนหนึ่ง

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธ์ (2527) กล่าวว่า การวัดทัศนคติมีหลักการเบื้องต้น 3 ประการดังนี้

(1) เนื้อหา (Content) การวัดทัศนคติต้องมีสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้มีกรียาทำที่ออกมาโดยสิ่งเร้าทั่วไป ได้แก่ เนื้อหาที่ต้องการวัด เช่น ต้องการวัดทัศนคติต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว ซึ่งได้แก่ การเลือกคู่ครอง อายุแรกสมรส ขนาดครอบครัว และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

(2) ทิศทาง (Direction) การวัดทัศนคติทั่วไป กำหนดให้ทัศนคติมีทิศทางเป็นเส้นตรง และต่อเนื่องกันในลักษณะ ซ้าย-ขวา หรือ บวก-ลบ โดยเริ่มจากเห็นด้วยอย่างยิ่งและลดความเห็นด้วยลงเรื่อยๆ จนถึงมีความรู้สึกไม่แน่ใจ และลดต่อไปเป็นไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นไปในเส้นตรงเดียวกันและต่อเนื่อง

(3) ความเข้ม กรียาทำที่หรือความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าต่างๆ มีปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน ถ้ามีความเข้มสูงไม่ว่าจะเป็นทิศทางใดก็ตาม จะมีความรู้สึกหรือกรียาทำที่รุนแรงมากกว่าที่มีความเข้มเป็นกลาง

มาตรวัดทัศนคติ (Attitude Scale) เครื่องมือสำหรับใช้วัดทัศนคติ เรียกว่า มาตรวัดทัศนคติ ซึ่งเป็นระบบประเมินค่า นิยมใช้เครื่องมือวัดทัศนคติใน 2 ลักษณะ คือวัดทิศทาง โดยประเมินทัศนคติในทิศทางบวกหรือลบ ซึ่งหมายถึงดีหรือเลว เช่น เห็นด้วยไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ เป็นต้น และวัดเพื่อให้ได้ปริมาณของทัศนคติ หมายถึง ความเข้มข้นรุนแรงของทัศนคตินั้นๆ เช่น มากปานกลาง น้อย เป็นต้น

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540) กล่าวว่า มาตรวัดทัศนคติที่นิยมใช้และรู้จักแพร่หลายมี 3 ชนิด ได้แก่

(1) มาตรวัดแบบของเทอร์ส โตน (Thurstone's Type Scale) เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด แต่ละช่วงมีระยะห่างเท่าๆกัน ข้อความที่บรรจุลงในมาตรวัดจะต้องนำไปให้ผู้ตัดสินใจเลือกว่า ควรอยู่ในตำแหน่งใดของมาตรวัด แต่ละข้อความอาจจะต้องมีประมาณ 20 ข้อความหรือมากกว่าเล็กน้อย

(2) มาตรวัดแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) เป็นการวัดระดับความคิดเห็นของคนแบ่งออกเป็น 5 ช่วง หรือ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความที่บรรจุในมาตรวัดจะเป็นการวัดความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี (บวก) และในทางที่ไม่ดี (ลบ) และมีจำนวนพอๆ กัน ข้อความเหล่านี้จะมีประมาณ 20 ข้อความ

(3) มาตรฐานวัดของออสกู๊ด (Osgood Scale) เป็นมาตรฐานวัดที่ใช้คำคุณศัพท์มาอธิบายความหมายของสิ่งเร้า โดยมีคุณสมบัติตรงข้ามกันเป็นขั้วของมาตรฐานวัด คำคุณศัพท์ที่ใช้ในการอธิบายลักษณะของสิ่งเร้านี้สามารถอธิบายได้ 3 องค์ประกอบคือ

(ก) องค์ประกอบด้านประเมินค่า เป็นองค์ประกอบที่แสดงออกด้านคุณค่า คำคุณศัพท์ที่ใช้อธิบาย เช่น ชั่ว-ดี จริง-เท็จ ฉลาด-โง่ สวย-น่าเกลียด เป็นต้น

(ข) องค์ประกอบด้านศักยภาพ เป็นองค์ประกอบที่แสดงถึง กำลัง อำนาจ เช่น แข็งแรง-อ่อนแอ หนัก-เบา หนา-บาง หยาบ-ละเอียด เป็นต้น

(ค) องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นคุณศัพท์ที่แสดงถึงลักษณะกิจกรรมต่างๆ เช่น ช้า-เร็ว เฉื่อยชา-กระตือรือร้น เป็นต้น

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.4.1 แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เกษม จันทรแก้ว (2544) ให้ความหมาย “การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน” หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรต่างๆ ตามหลักอนุรักษ์วิทยา ทำให้มนุษย์มีทรัพยากรต่างๆ ใช้อย่างต่อเนื่องตลอดไปในอนาคต หรือมนุษย์ในอนาคตก็ยังมีทรัพยากรใช้ประโยชน์ได้อย่างยุคปัจจุบันหรือดีกว่านี้ สำหรับคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับทรัพยากรหลักที่จะนำมาใช้โดยตรงหรือแปรรูปตามความต้องการของมนุษย์เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการใช้ทรัพยากรต้องรู้จักวิธีการใช้อย่างยั่งยืน แบ่งเป็น 3 ประการคือ

1) ความยั่งยืนทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การนำทรัพยากรใดๆ มาใช้ในปัจจุบันจะต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสังคมจนทำให้สวัสดิภาพหรือคุณภาพของคนรุ่นต่อไปต้องตกต่ำลง

2) ความยั่งยืนทางความหลากหลายทางชีวภาพหรือระบบนิเวศ หมายถึง การนำทรัพยากรใดๆ มาใช้ต้องไม่มีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพหรือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไม่เกินกว่าความสามารถของระบบที่จะปรับตัวสู่สภาพเดิมตามธรรมชาติ

3) ความยั่งยืนทางคุณภาพชีวิต หมายถึง การที่มนุษย์รู้จักวิธีการนำทรัพยากรมาใช้เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานอย่างถูกหลักการอนุรักษ์ คือ ใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลอย่างฉลาด ประหยัดไว้เพื่ออนาคต การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนจะต้องทราบลักษณะการใช้ประเภทของทรัพยากรที่จะใช้ คุณภาพชีวิตมีดัชนีชี้วัด 7 ประการคือ สุขภาพอนามัย การศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความปลอดภัย การนันทนาการ ความผาสุกของครอบครัว และสังคมคุณภาพชีวิต

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน นอกเหนือจากระบบนิเวศแล้ว ยังรวมไปถึงคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ดังนั้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน จึงแยกไม่ออกที่จะต้องคำนึงถึงคนหรือชุมชนที่เข้าไปกระทำกับทรัพยากรธรรมชาติทั้งเชิงบวกและลบ จึงไม่ได้เป็นเรื่องที่เป็นความสัมพันธ์เฉพาะในเรื่องของทรัพยากรเพียงด้านเดียว แต่ยังมีองค์ประกอบของความสัมพันธ์ในเรื่องสังคมมนุษย์ การพัฒนา การกระจายอำนาจ ความยั่งยืนของผลผลิต เพื่อความมั่นคงของชุมชน รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน จึงมีบริบทของการมีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้อง

จริยา มหาเทียร (2559) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมใดๆ และการบริหารงานสิ่งแวดล้อม จะต้องประกอบด้วยการจัดการ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยลดปัญหาของสิ่งแวดล้อมลงได้ ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการจัดการสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดปัญหาและผลเสียต่างๆ ต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ได้ และวิธีการจัดการ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่งนั้น จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรทุกอย่างไปพร้อมๆ กัน ไม่ควรพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพราะทรัพยากรทุกอย่างต่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

2) ในการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองไปพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น

3) โครงการพัฒนาทุก โครงการ ย่อมมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจต้องใช้ทรัพยากร ผู้ดำเนินการตามโครงการจึงต้องมีความรอบรู้ และรู้จักวิธีการจัดการอย่างชาญฉลาด เพื่อทำให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด

4) คนเราต้องไม่ลืมว่าการอนุรักษ์นั้น เป็นหนทางแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม จะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ไว้เป็นรากฐานสำคัญ เพื่อการอยู่รอดของสังคมมนุษย์ในอนาคต

5) ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือชาย เด็ก วัยรุ่น หรือคนชรา กลุ่มที่ทำงานเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม คนในเมือง หรือคนในชนบท

6) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งสำคัญในด้านการแสดงออกซึ่งความเจริญทางวัฒนธรรม และความมั่นคงสมบูรณ์ของประเทศ บ่งบอกถึงนิสัยใจคอของคนในชาติ

7) การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการและเหตุผลใดก็ตาม ย่อมเป็นการทำลายมรดกของมนุษยชาติไปด้วย

8) มนุษย์ไม่สามารถสร้างทรัพยากรบางชนิดขึ้นมาได้ ในช่วยเวลาสั้นๆ แม้ว่ามนุษย์จะมีมันสมองอันชาญฉลาดในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมบางอย่างได้

9) การจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากจะเพื่อความกินดีอยู่ดีของมนุษย์แล้ว ยังมีความจำเป็นต่อการอนุรักษ์ เพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจด้วย

10) เมื่อค้นพบว่าทรัพยากรเกิดขึ้นที่ใด ย่อมมีการทำลายเกิดขึ้นที่นั่นด้วย ในการจัดการจึงจะต้องคำนึงถึงการดำเนินการที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์มากที่สุด และทำให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด

11) ประชากรในชาติหรือในโลกเพิ่มขึ้นทุกขณะ และทรัพยากรได้ลดลงเรื่อยๆ ทุกขณะเช่นกัน หากทุกคนไม่เริ่มต้นที่จะอนุรักษ์ และจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในวันนี้ อนาคตข้างหน้าย่อมเกิดความยากลำบากในการที่จะทำให้เกิดหรือคงอยู่ของทรัพยากรเหล่านั้นได้

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555) ได้ระบุหลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 หลักการสำคัญ คือ

1) การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีคุณภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องถือคุณและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมีคุณภาพและแข่งขันได้ จะต้องคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สามารถสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน ใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความต้องการของสังคมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

2) การบริหารจัดการเชิงระบบนิเวศ (Ecosystem Approach) เป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์เชิงระบบหรือองค์รวม (Holistic) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศอย่างสมดุล และการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ และการบริหารจัดการลุ่มป่า

3) การระวังไว้ก่อน (Precautionary Principle) เป็นหลักการจัดการเชิงรุกที่เน้นการป้องกันผลกระทบล่วงหน้า โดยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีระบบนิเวศที่เปราะบางและพื้นที่เสี่ยง

4) ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluters Pay Principle: PPP) และ “ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย” (Beneficiaries Pay Principle: BPP) เป็นหลักการในการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างแรงจูงใจและภาระรับผิดชอบ เพื่อลดการก่อมลพิษส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้เสียประโยชน์ เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ และทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน

5) ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ- เอกชน (Public-Private Partnership) เป็นหลักการที่ใช้สร้างการร่วมรับผิดชอบและควรรนำมาใช้ควบคู่กับหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนและมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

6) ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนการกระจายอำนาจที่ยึดหลักการพื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation: AFP) การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ และการกำหนดการะรับผิดชอบ (Accountability) ของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

2.4.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

WHO/UNICEF (1978 อ้างถึงใน นายแพทย์วีระกิตติ, 2551) ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่กลุ่มของประชากรก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำในกลุ่ม

ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างๆ เช่น การมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ ล้วนเป็นข้อความที่ดูจะมีความคล่องตัว เป็นการปฏิบัติงานที่จริงจัง ซึ่งบ่งบอกว่าโครงการหรือแผนงานนั้น การมีส่วนร่วมจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ระบุค่อนข้างเฉพาะเจาะจง เช่น การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวของตัวเอง เข้าดำเนินการและควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ก็เป็นการแสดงถึงความหมายที่บอกถึงสถานภาพการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่จะให้การมีส่วนร่วม นั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนัส สุวรรณ (2531) ศึกษาวิจัยเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน พบว่าประชากรทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี มีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งชูเกียรติ (2531) ก็ได้ศึกษาในเรื่องเดียวกันในจังหวัดลำปาง พบว่าประชาชนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตในบางเรื่องค่อนข้างดี และมีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น นอกจากนี้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมพอสมควรในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา และสามารถระบุต้นเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้

จักรพันธ์ วงษ์บุรณาวาทย์ (2531) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทเจ้าหน้าที่ขององค์กรประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน พบว่า ทั้งเจ้าหน้าที่ผู้นำชุมชน และประชาชน ต่างมีความตระหนักในปัญหาความรุนแรงและความเสื่อมโทรมในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมค่อนข้างดี เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่างตระหนักถึงความบกพร่องในด้านโครงสร้างขององค์กรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งการประสานงานและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมต่างๆ ในเรื่องการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้กลุ่มผู้นำชุมชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เขาควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและไม่ว่าจะเป็นเรื่องดิน และป่าไม้มากยิ่งขึ้น

วิบูลย์ ตรีถัน (2539) ศึกษาการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่า การบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นมี 5 ขั้นตอน คือ การคิดค้นปัญหา วิเคราะห์ปัญหา การวางแผนพัฒนา การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล กลุ่มที่เข้าร่วมทุกกระบวนการ ได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาท้องถิ่นตามสภาพปัญหา และความต้องการของตน โดยตนเองเป็นผู้กำหนดในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจและควบคุม มีความเป็นไปได้สามารถจะนำไปใช้ในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแก้ปัญหาของชุมชนได้ ซึ่งเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ โอกาสและอำนาจของประชาชนในการที่จะกำหนดแนวทางและการดำเนินการแก้ไขปัญหาของตนเอง ส่วนข้อจำกัดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผน คือ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนจาก

นักพัฒนาที่เข้าใจแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในลักษณะที่ให้โอกาสและให้อำนาจแก่ชุมชนในการตัดสินใจ และอำนาจในการควบคุมการดำเนินงานพัฒนาของตน

ณัฐวุฒิ พิมพ์ลัดดา (2551) ศึกษาสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ และวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งโดยความร่วมมือระหว่างรัฐและชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านห้วยขนุน ตำบลคอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นนั้น มาจากการความกดดันของการใช้ที่ดินจากผลของนโยบายการจัดการพื้นที่ป่าของรัฐผนวกกับการผลิตเชิงพาณิชย์ที่มากขึ้น จนเมื่อถึงจุดหนึ่งรัฐได้ปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา จึงเริ่มถึงจุดเปลี่ยนของการจัดการทรัพยากรและลดข้อขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร และพบว่าการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะจัดการกับข้อขัดแย้ง จำเป็นที่จะต้องให้เกิดการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย และการใช้ข้อมูลในเชิงประจักษ์เข้ามาใช้เป็นข้อยุติ เพื่อให้เกิดเวทีในการตกลงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

บุญลือ อ่องคั่ว (2552) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยศึกษาประชากรที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างจาก 4 ชนเผ่า จำนวน 4 หมู่บ้านใน 4 ตำบลของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยชนเผ่าไทยใหญ่ กระเหรี่ยง มูเซอ และม้ง จำนวน 342 ตัวอย่าง ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ความรู้ความเข้าใจของประชากรทั้ง 4 กลุ่มชนเผ่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้อยู่ในระดับมาก ซึ่งความรู้ความเข้าใจดังกล่าว เกิดจากผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย ภาวะขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและอื่นๆ เป็นผลจากการตัดไม้ทำลายป่าของพวกเขาเอง กลุ่มชนเผ่าเหล่านี้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ปานกลาง โดยกลุ่มที่กลุ่มชนเผ่าเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพของตนมากกว่า จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้มากนัก นอกจากนี้จำนวนครั้งในการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แก่ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจมากขึ้น ส่วนปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ อายุ การศึกษา ความรู้ความเข้าใจ และระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความแตกต่างในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐและผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อขัดแย้งและแย้งชิงทรัพยากรกันได้ ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกลุ่มชนเผ่าจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและตอกย้ำเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์มากขึ้น

พันธุ์พงษ์ คงเดชศักดิ์ (2557) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ จากกลุ่มตัวอย่างจากประชากรตามทะเบียนที่อยู่ในอำเภอเกาะช้าง จำนวน 387 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วมในระดับมาก รองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีส่วนร่วมในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมในระดับน้อย และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในระดับน้อย โดยประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05



บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ดำเนินการสอบถามชุมชนรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) จำนวน 93 ชุมชน สุ่มตัวอย่างที่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Probability sampling) โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ของจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีคำนวณจากสูตรของ Yamane (1973) เพื่อประกอบการวิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนและวิธีการ ดังนี้

3.1 อุปกรณ์และวิธีการ

3.1.1 แบบสอบถาม

3.1.2 อุปกรณ์เครื่องเขียน เครื่องคิดเลข และยานพาหนะที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

3.1.3 เครื่องคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

3.1.4 เอกสารทางวิชาการและรายงานการวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

3.2 วิธีการ

3.2.1 การสร้างแบบสอบถาม

ดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และศึกษาแบบสอบถามของงานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการศึกษาครั้งนี้ แล้วจึงนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา เป็นการสร้างเครื่องมือ โดยให้คำถามครอบคลุมจุดมุ่งหมาย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย โดยกำหนดประเด็นหลักเกี่ยวกับข้อมูลทางด้านทัศนคติของชุมชนในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ ทั้งนี้ คำถามในแบบสอบถามมีทั้งคำถามที่เป็นคำถามปลายปิด (Closed-end questions) และคำถามปลายเปิด (Open-end questions) โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 ข้อ ลักษณะคำถามประกอบด้วยข้อมูลทางด้านเพศ อายุ ชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยใช้ลักษณะคำถามเป็นทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 7 ข้อ โดยใช้ลักษณะคำถามปลายปิด ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ และในแต่ละระดับให้ค่าคะแนน ดังนี้

<u>ระดับการมีส่วนร่วม</u>	<u>คะแนน</u>
มากที่สุด	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จำนวน 10 ข้อ โดยใช้ลักษณะคำถามปลายปิด โดยในแบบสอบถามข้อที่ 2 ข้อที่ 3 ข้อที่ 6 ข้อที่ 8 และข้อที่ 9 สำหรับคำตอบว่า “ใช่” ให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบว่า “ไม่ใช่” ให้ 0 คะแนน และในส่วนแบบสอบถามข้อที่ 1 ข้อที่ 4 ข้อที่ 5 ข้อที่ 7 และข้อที่ 10 สำหรับคำตอบว่า “ใช่” ให้ 0 คะแนน สำหรับคำตอบว่า “ไม่ใช่” ให้ 1 คะแนน แล้วจึงนำค่าคะแนนมารวบรวมเพื่อจัดช่วงระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

ค่าคะแนน	0 – 2	ระดับความรู้ความเข้าใจน้อยมาก
ค่าคะแนน	3 – 4	ระดับความรู้ความเข้าใจน้อย
ค่าคะแนน	5 – 6	ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง
ค่าคะแนน	7 – 8	ระดับความรู้ความเข้าใจดี
ค่าคะแนน	9 – 10	ระดับความรู้ความเข้าใจดีมาก

ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเพื่อวัดระดับทัศนคติต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 24 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จำนวน 12 ข้อ และด้านผลกระทบหรือประโยชน์ต่อชุมชนเมื่อมีการประกาศอุทยานแห่งชาติจำนวน 12 ข้อ โดยใช้ลักษณะคำถามปลายปิด ซึ่งมีการจัดคะแนนดังนี้

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5 คะแนน
เห็นด้วย	4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1 คะแนน

ส่วนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 1 ข้อ โดยลักษณะของคำถามเป็นคำถามปลายเปิด

3.2.2 การตรวจสอบและทดสอบความเชื่อมั่นแบบสอบถาม

1) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น ไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหา การใช้ภาษา เพื่อสอดคล้องวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด

2) การหาความเชื่อมั่น ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงเนื้อหาความเที่ยงตรงแล้ว ไปทดสอบกับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่ที่มีลักษณะใกล้เคียง ได้แก่ บ้านผาหมี ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 30 คน และนำผลที่ได้มาคำนวณหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) แบบ Cronbach's alpha ได้ค่าความเที่ยงตรงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.959 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปเก็บข้อมูลครั้งต่อไปได้

3.2.3 ประชากรเป้าหมายและการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

1) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คนในชุมชนที่อยู่รอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล มีชุมชนในพื้นที่ทั้งสิ้น 93 ชุมชน จำนวนประชากรตามทะเบียนบ้าน 86,202 คน (สำนักบริหารการทะเบียน, 2560)

2) กลุ่มตัวอย่าง จากชุมชนในพื้นที่ 93 ชุมชน จำนวนประชากรตามทะเบียนบ้าน 86,202 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากรด้วยการใช้สูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 มีสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนรวมประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (กำหนดให้เท่ากับ 0.05)

$$\text{แทนค่าสูตรดังนี้ } n = \frac{86,202}{1 + 86,202(0.05)^2}$$

$$n = \frac{86,202}{216.505}$$

$$n = 398.15 \text{ หรือ ประมาณ } 398 \text{ คน}$$

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน

3.2.4 การสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบที่คำนึงถึงความน่าจะเป็น (Probability sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้ทุกๆ หน่วยของประชากรมีสิทธิได้รับเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาได้ทั้งหมด ซึ่งการเลือกตัวอย่างโดยวิธีนี้มีหลักประกันทางสถิติที่เชื่อได้ว่าตัวอย่างที่ถูกเลือกขึ้นมาศึกษาจะเป็นตัวแทนของประชากรวิจัยทั้งหมด ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งประชากรออกตามพื้นที่โดยไม่จำเป็นต้องทำบัญชีรายชื่อของประชากร และสุ่มตัวอย่างประชากรจากพื้นที่ดังกล่าวตามจำนวนที่ต้องการ แล้วศึกษาทุกหน่วยประชากรในกลุ่มพื้นที่ โดยการกำหนดสัดส่วน (Quota) ให้แต่ละกลุ่มชั้นโดยเทียบกับจำนวนประชากรดังสูตรต่อไปนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด } x \text{ จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรแต่ละหมู่บ้าน

ลำดับ	หมู่บ้าน	ประชากรรวม	กลุ่มตัวอย่าง
1	โป่งพระบาท	196	1
2	โป่งน้ำตก	48	0
3	หัวฝาย	230	1
4	เหล่าพัฒนา	237	1
5	นางแลใน	15	0
6	ปางกอก	320	2
7	ปางริมกรณ์	1,110	5
8	ปางป่าอ้อ	271	1
9	หนองเขียว	1,161	5
10	ห้วยสำน	950	4
11	แม่มอญ	1,480	7
12	ห้วยมะเหลียม	1,224	6
13	ผาลั้ง	985	5
14	กกน้อย	1,183	5
15	ห้วยชมภู	1,185	5
16	ปางขอน	1,133	5
17	ห้วยแก้ว	1,060	5
18	แม่สลัก	661	3
19	จะคือ	1,097	5
20	ร่มเย็น	1,308	6
21	ยางค่านุ	315	1
22	ผาเสริฐพัฒนา	1,079	5
23	โป่งน้ำร้อน	582	3
24	ห้วยปูพัฒนา	461	2
25	ห้วยพลู	5,030	23

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	หมู่บ้าน	ประชากรรวม	กลุ่มตัวอย่าง
26	แม่ข้าวต้มท่าสุด	1,059	5
27	ห้วยเคียน	765	4
28	บ่อทอง	1,280	6
29	ถ้ำผาดอง	795	4
30	ศรีป่าซาง	1,008	5
31	แม่ข้าวต้มท่าสุด	1,288	6
32	พลูทอง	744	3
33	สันมงคล	339	2
34	แม่เฟือง	277	1
35	ผาดั้ง	483	2
36	ป่าตึง	1,194	6
37	ป่ากุ่ม	837	4
38	โป่งน้ำร้อน	821	4
39	ห้วยยาโน	1,396	6
40	ทุ่งต่าง	370	2
41	ห้วยมะหินฝน	1,131	5
42	ห้วยก้างปลา	4,836	22
43	ห้วยต่าง	1,205	6
44	ปางสา	1,032	5
45	สันติสุข	4,438	21
46	เล่าผู้	2,470	11
47	โป่งปุเฟือง	646	3
48	สันกลาง	357	2
49	สันปุเลย	341	2
50	ห้วยसान	467	2

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	หมู่บ้าน	ประชากรรวม	กลุ่มตัวอย่าง
51	ดินคอย	578	3
52	ริมทาง	285	1
53	เด่นภูเวียง	357	2
54	ห้วยน้ำมา	252	1
55	แม่สรวยหลวง	426	2
56	ท้าวแก่นจันทร์	562	3
57	ห้วยหญ้าไซ	570	3
58	แม่ตาช้าง	529	2
59	วาวิ	2,915	13
60	ปางกิ้ว	753	3
61	คอยช้าง	2,117	10
62	คอยล้าน	802	4
63	ห้วยมะฆาง	1,364	6
64	ห้วยปู	1,094	5
65	ทุ่งพร้าว	1,220	6
66	ทุ่งพร้าว	463	2
67	ห้วยจี้เหล็ก	495	2
68	แสนเจริญ	1,037	5
69	ห้วยน้ำเย็น	788	4
70	โป่งกลางน้ำ	1,946	9
71	ห้วยไคร้	1,253	6
72	ขุนสรวย	757	4
73	แม่โงงเข้า	379	2
74	แม่ย่านำ	593	3
75	ผาแดงหลวง	456	2
76	ห้วยกล้า	555	3

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ลำดับ	หมู่บ้าน	ประชากรรวม	กลุ่มตัวอย่าง
77	จู้จี้	937	4
78	เลาลี	1,175	5
79	ห้วยน้ำอุ่น	616	3
80	มังกาล่า	437	2
81	ปางขันโจ	502	2
82	ปางกลาง	523	2
83	ใหม่พัฒนา	505	2
84	คอยช้างลิซุ	768	4
85	คอยช้างใหม่	1,125	5
86	ปางกลาง	192	1
87	หนองผักเหือก	516	2
88	ป่าซางเหนือ	488	2
89	ป่าซางใต้	514	2
90	ห้วยसानพลับพลา	876	4
91	ห้วยसान	945	4
92	คอยชมภู	204	1
93	ห้วยसानอาข่า	433	2
	รวม	86,202	398

จากตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากสูตรพบว่าค่าของบ้านโป่งน้ำตกและบ้านนางแลใน มีค่าเท่ากับศูนย์ ดังนั้นเพื่อให้ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกชุมชน โดยผู้ศึกษาได้เพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของหมู่บ้าน โป่งน้ำตกและบ้านนางแลใน หมู่บ้านละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด 400 คน

3.2.5 การเก็บข้อมูล

- 1) จัดทำแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป้าหมายจนครบตามจำนวน
- 2) ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูลที่รวบรวมมาได้จากแบบสอบถาม และกำหนดรหัสข้อมูล (Coding form) ที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

3.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคม ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการประกาศอุทยานแห่งชาติ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและภาพรวมทุกด้าน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลกระทบและประโยชน์การประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้นำเอาเฉพาะแบบสอบถามของประชากรเป้าหมายที่เป็นชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 93 ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ 2) ด้านผลกระทบและประโยชน์การประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยการนำเสนอข้อมูลแยกออกเป็นแต่ละด้าน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และภาพรวมทุกด้านในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายสรุปผลการ ศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลกับทัศนคติของชุมชนในการจัดการพื้นที่การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยนำข้อมูลจากผลสรุปการวัดระดับความพึงพอใจฯ รวมทุกด้าน มากำหนดเป็นตัวแปรตาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้การวิเคราะห์ Chi-Square test กำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ ที่ระดับ 0.05

3.2.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 2) สถิติทดสอบ ได้แก่ สถิติทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์ Chi-Square test

3.3 แผนการวิจัย

3.3.1 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ ลำน้ำกก

โดยใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามลักษณะปลายปิดจำนวน 7 ข้อ เพื่อหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกเป็นรายข้อและโดยรวม ซึ่งการจำแนกระดับการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ และในแต่ละระดับให้ค่าคะแนน ดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วม	คะแนน
มากที่สุด	5 คะแนน
มาก	4 คะแนน
ปานกลาง	3 คะแนน
น้อย	2 คะแนน
น้อยที่สุด	1 คะแนน

3.3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

โดยการใช้ค่าสถิติ Chi-Square test (X^2) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระดับทัศนคติของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก และตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยได้กำหนดสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 เพศของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 2 อายุของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 3 ชาติพันธุ์ของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 4 ศาสนาของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 5 ระดับการศึกษาของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 6 อาชีพของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 7 รายได้ต่อเดือนของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 8 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 9 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

สมมติฐานที่ 10 ทักษะคติของประชาชนมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

3.3.3 วิเคราะห์ทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

บทที่ 4

ผลและวิจารณ์ผลการศึกษา

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ได้ทำการศึกษาจากประชาชนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวนทั้งสิ้น 93 ชุมชน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 400 ชุด ได้ผลการศึกษา ดังนี้

4.1 สภาพเศรษฐกิจสังคม

จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.75 อายุประชากรกลุ่มตัวอย่างที่พบน้อยที่สุด คือ อายุ 18 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 16 และช่วงอายุที่พบมากที่สุด คือ อายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23 ชาติพันธุ์ที่พบในพื้นที่มากที่สุด คือ ชาวไทยพื้นราบ คิดเป็นร้อยละ 26.25 ศาสนาที่นับถือมากที่สุด คือ ศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 39.25 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มมัธยมหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 49.25 อาชีพหลัก คือ เกษตรกร (ทำนา ทำไร่ ทำสวน) คิดเป็นร้อยละ 61 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 69 และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกิน 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.75 (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 สภาพเศรษฐกิจสังคม

	สภาพเศรษฐกิจสังคม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ	ชาย	197	49.25	
	หญิง	203	50.75	
	รวม	400	100.00	
อายุ	18 – 30 ปี	64	16.00	
	31 – 40 ปี	92	23.00	
	41 – 50 ปี	86	21.50	
	51 – 60 ปี	91	22.75	
	61 ปีขึ้นไป	67	16.75	
	รวม	400	100.00	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

	สภาพเศรษฐกิจสังคม	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
ชาติพันธุ์	กะเหรี่ยง	43	10.75	
	เข่า (เมี่ยน)	37	9.25	
	ลีซุ (ลีซอ)	35	8.75	
	ลาหู่ (มูเซอ)	87	21.75	
	อาข่า (อิก้อ)	63	15.75	
	ลีัวะ	10	2.50	
	จีนฮ่อ	20	5.00	
	คนไทยพื้นราบ	105	26.25	
	รวม	400	100.00	
ศาสนา	พุทธ	142	35.50	
	คริสต์	157	39.25	
	อิสลาม	14	3.50	
	นับถือผีบรรพบุรุษ	87	21.75	
	รวม	400	100.00	
ระดับการศึกษา	ไม่ได้รับการศึกษา	65	16.25	
	ประถมศึกษา	105	26.25	
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	197	49.25	
	ปริญญาตรี	33	8.25	
	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00	
	รวม	400	100.00	
อาชีพ	เกษตรกร	244	61.00	
	รับจ้างทั่วไป	87	21.75	
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	21	5.25	
	รับราชการ	0	0.00	
	ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน	23	5.75	
	นักเรียน – นักศึกษา	25	6.25	
		รวม	400	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สภาพเศรษฐกิจสังคม		จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
รายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า 5,000 บาท	276	69.00	
	5,001 – 1,0000 บาท	87	21.75	
	10,001 – 20,000 บาท	37	9.25	
	20,001 บาทขึ้นไป	0	0.00	
รวม		400	100.00	
ระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในชุมชน	น้อยกว่า 10 ปี	15	3.75	
	10 – 20 ปี	66	16.50	
	21 – 30 ปี	112	28.00	
	มากกว่า 30 ปี	207	51.75	
รวม		400	100.00	



4.2 การมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.2 ระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ข้อ	ด้านการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับการ มีส่วนร่วม
1	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงในการประกาศแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	4.30	0.931	มากที่สุด
2	ท่านมีส่วนร่วมในการสำรวจแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	3.64	0.955	มาก
3	ท่านมีส่วนร่วมในติดตั้งป้ายแสดงแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	3.22	1.196	ปานกลาง
4	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงปัญหาพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	4.26	0.928	มากที่สุด
5	ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงข้อห้ามและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก	4.49	0.645	มากที่สุด
6	ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เช่น การบุกรุกที่ดิน การตัดไม้หวงห้าม เป็นต้น	4.68	0.542	มากที่สุด
7	ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องในการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้แก่ชุมชน	3.41	1.034	มาก
รวม		4.25	0.706	มากที่สุด

สรุปผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.2 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D.=0.706) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดและรองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เช่น การบุกรุกที่ดิน การตัดไม้หวงห้าม เป็นต้น รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงข้อห้ามและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้แก่ชุมชน

4.3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 4.3 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อ	หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความรู้ ความเข้าใจ
1	ทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ ใช้แล้วไม่หมดสิ้น	8.625	3.448	เข้าใจดีมาก
2	ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร	9.625	1.902	เข้าใจดีมาก
3	ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุ และป้องกันอุทกภัย	9.700	1.708	เข้าใจดีมาก
4	ประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้ทรัพยากรป่าไม้ ไม่ว่าโดยวิธีใด	6.625	4.736	เข้าใจดี
5	การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การรักษาไว้ ให้คงอยู่ไม่ให้มีการนำมาใช้โดยเด็ดขาด	7.825	4.131	เข้าใจดี
6	การป้องกันไฟป่า เป็นวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	9.550	2.076	เข้าใจดีมาก
7	การปลูกป่าทดแทนเป็นการฟื้นฟูทรัพยากร ป่าไม้ได้เพียงวิธีเดียว	8.675	3.395	เข้าใจดีมาก
8	การออกกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้เป็น วิธีการสำคัญที่ใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	6.050	4.895	เข้าใจดี
9	ดาวเทียมสามารถตรวจหาตำแหน่งที่แผ้วถาง ป่าหรือพื้นที่ที่เกิดไฟไหม้จากการเผาไร่ได้	8.050	3.967	เข้าใจดีมาก
10	ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการเสนอ ปัญหา และความต้องการของชุมชน ในการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติได้ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของภาครัฐเท่านั้น	6.700	4.708	เข้าใจดี
รวม		8.143	2.138	เข้าใจดีมาก

สรุปผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.3 พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยรวมอยู่ในระดับ เข้าใจดีมาก ($\bar{X} = 8.143$, S.D. = 2.138) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดและรองลงมา คือ ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัย และป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร

4.4 ทักษะของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.4 ระดับทักษะของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ข้อ	หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทักษะ
1	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่สุภาพ	3.868	1.115	มาก
2	เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน	4.560	0.967	มากที่สุด
3	เจ้าหน้าที่สามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น	4.623	0.529	มากที่สุด
4	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์และเสียสละ	3.815	1.133	มาก
5	เจ้าหน้าที่เปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยความเต็มใจ	4.630	0.578	มากที่สุด
6	เจ้าหน้าที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว	3.758	1.250	มาก
7	เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ	3.668	0.891	มาก
8	เจ้าหน้าที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน	4.762	0.465	มากที่สุด

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อ	หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทัศนคติ
9	เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และ ความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน	4.890	0.313	มากที่สุด
10	เจ้าหน้าที่ที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ใน การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติอย่าง สม่าเสมอ	4.160	0.860	มาก
11	เจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบแนวเขตการประกาศ อุทยานแห่งชาติ	4.427	0.766	มากที่สุด
12	เจ้าหน้าที่มีการชี้แจงความสับสนในการ ประกาศอุทยานแห่งชาติให้ชุมชนอย่าง สม่าเสมอ	3.988	0.886	มาก
13	ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น	4.082	0.890	มาก
14	อัตราการเกิดไฟป่าลดลง	3.778	1.231	มาก
15	มีแหล่งน้ำและปริมาณน้ำใช้เพิ่มขึ้น	4.298	0.752	มากที่สุด
16	ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า	3.940	0.820	มาก
17	ชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ ดีขึ้น	4.378	0.686	มากที่สุด
18	อัตราการบุกรุกเก็บหาของป่าน้อยลง	4.460	0.659	มากที่สุด
19	สร้างอาชีพหรือส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน เช่น ไกด์ท้องถิ่น	3.898	1.082	มาก
20	การท่องเที่ยวขยายตัว เพิ่มรายได้ให้กับ ชุมชน	4.053	0.923	มาก
21	ชุมชนได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาที่ สูงขึ้น	3.923	0.845	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อ	หัวข้อ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ทัศนคติ
22	ชุมชนได้รับการดูแลทางด้านสาธารณสุข	3.878	0.824	มาก
23	ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่	4.595	0.585	มากที่สุด
24	ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ	4.468	0.667	มากที่สุด
	รวม	4.513	0.515	มากที่สุด

สรุปผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.513$, S.D.= 0.515) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดและรองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน และเจ้าหน้าที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

4.5 ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

1. อยากให้จัดเจ้าหน้าที่เข้ามาประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและควบคุมไฟป่าในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
2. ให้เจ้าหน้าที่รัฐ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งและจริงจัง มีความกระตือรือร้น ไม่รังเกียจประชาชน รวมทั้งให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับประโยชน์จากหน่วยงานภาครัฐ
3. อยากริให้นำพื้นที่ที่ถูกทวงคืน กลับมาส่งเสริมให้ราษฎรที่เป็นเจ้าของเดิมดูแล โดยการสนับสนุน ให้ปลูกไม้เศรษฐกิจที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน
4. อยากริให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเสียสละ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับชุมชน ให้มีความรู้และเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม และสุขอนามัย เพิ่มเติมความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

5. สร้างรายได้จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยการจ้างงานราษฎรในพื้นที่ให้มีงานทำ ควบคู่ไปกับการสร้างกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป่าป้องกัน และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศภายในชุมชน เพื่อให้ราษฎรในชุมชนมีอาชีพเสริม และสร้าง รายได้ในครัวเรือนจากการดูแล รักษาป่า เพื่อจะได้มีกำลังใจและเกิดศักยภาพเพียงพอต่อการสนับสนุนหน่วยงานภาครัฐดูแลพื้นที่ป่า

6. ให้เจ้าหน้าที่ให้การยอมรับกฎ กติกาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านและการเก็บหาของป่าเพื่อยังชีพ

4.6 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ชาติพันธุ์ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

โดยให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นตัวแปรตาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรในตารางไขว้ (Crosstab) โดยใช้วิธีการทดสอบ Chi-Square test ที่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลของการศึกษาปรากฏดังนี้

4.6.1 เพศและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.5 เพศและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

เพศ	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
ชาย	0 0.0%	6 3.0%	22 11.2%	106 53.8%	63 32.0%	197 100.0%	13.352	3	.004
หญิง	0 0.0%	0 0.0%	22 10.8%	88 43.3%	93 45.8%	203 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.5 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเพศและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 13.352 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านเพศ ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.2 อายุและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.6 อายุและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

อายุ	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
18 – 30 ปี	0 0.0%	6 9.4%	24 37.5%	34 53.1%	0 0.0%	64 100.0%	430.361	12	0.000
31 – 40 ปี	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	20 21.7%	72 78.3%	92 100.0%			
41 – 50 ปี	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	2 2.3%	84 97.7%	86 100.0%			
51 – 60 ปี	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	91 100.0%	0 0.0%	91 100.0%			
61 ปีขึ้นไป	0 0.0%	0 0.0%	20 29.9%	47 70.1%	0 0.0%	67 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.6 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square)

ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 430.361, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig. < 0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านช่วงอายุที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.3 ชาติพันธุ์และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.7 ชาติพันธุ์และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ชาติพันธุ์	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X^2	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
กระเหรี่ยง	0 0.0%	0 0.0%	4 9.3%	23 53.5%	16 37.2%	43 100.0%	22.018	21	0.398
เย้า (เมี่ยน)	0 0.0%	0 0.0%	3 8.1%	24 64.9%	10 27.0%	37 100.0%			
ลีซู (ลีซอ)	0 0.0%	2 5.7%	3 8.6%	15 42.9%	15 42.9%	35 100.0%			
ลาหู่ (มุเซอ)	0 0.0%	2 2.3%	12 13.8%	32 36.8%	41 47.1%	87 100.0%			
อาข่า (อิก้อ)	0 0.0%	2 3.2%	5 7.9%	34 54.0%	22 34.9%	63 100.0%			
ลัวะ	0 0.0%	0 0.0%	2 20.0%	6 60.0%	2 20.0%	10 100.0%			
จีนฮ่อ	0 0.0%	0 0.0%	3 15.0%	8 40.0%	9 45.0%	20 100.0%			
คนไทยพื้นราบ	0 0.0%	0 0.0%	12 11.4%	52 49.5%	41 39.0%	105 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.7 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 22.018, df 21 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.398 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.>0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.4 ศาสนาและการมีส่วนร่วมในการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.8 ศาสนาและการมีส่วนร่วมในการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ศาสนา	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X^2	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
พุทธ	0 0.0%	3 2.1%	12 8.5%	70 49.3%	57 40.1%	142 100.0%	6.919	9	0.646
คริสต์	0 0.0%	0 0.0%	19 12.1%	75 47.8%	63 40.1%	157 100.0%			
อิสลาม	0 0.0%	0 0.0%	2 14.3%	7 50.0%	5 35.7%	14 100.0%			
นับถือผี	0 0.0%	3 3.4%	11 12.6%	42 48.3%	31 35.6%	87 100.0%			
บรรพบุรุษ									
รวม	0 1.5%	6 11.0%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.8 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 6.919, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญ

ของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.646 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.>0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านศาสนาที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.5 ระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.9 ระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ระดับการศึกษา	ระดับการมีส่วนร่วม					n	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
ไม่ได้รับการศึกษา	0	5	15	45	0	65	111.592	9	0.000
	0.0%	7.7%	23.1%	69.2%	0.0%	100.0%			
ประถมศึกษา	0	1	22	56	26	105			
	0.0%	1.0%	21.0%	53.3%	24.8%	100.0%			
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	0	0	7	82	108	197			
	0.0%	0.0%	3.6%	41.6%	54.8%	100.0%			
ปริญญาตรี	0	0	0	11	22	33			
	0.0%	0.0%	0.0%	33.3%	66.7%	100.0%			
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	0	0	0	0			
	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%			
รวม	0	6	44	194	156	400			
	0.0%	1.5%	11.0%	48.5%	39.0%	100.0%			

จากตารางที่ 4.9 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 111.592, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.6 อาชีพและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.10 อาชีพและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

อาชีพ	ระดับการมีส่วนร่วม					n	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
เกษตรกร	0 0.0%	6 2.5%	41 16.8%	134 54.9%	63 25.8%	244 100.0%	67.548	12	0.000
รับจ้าง ทั่วไป	0 0.0%	0 0.0%	3 3.4%	38 43.7%	46 52.9%	87 100.0%			
ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	3 14.3%	18 85.7%	21 100.0%			
รับราชการ	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%			
ลูกจ้าง/ พนักงาน	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	12 52.2%	11 47.8%	23 100.0%			
เอกชน									
นักเรียน/ นักศึกษา		0 0.0%	0 0.0%	7 28.0%	18 72.0%	25 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.10 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 67.548, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.7 รายได้และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.11 รายได้และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

รายได้ต่อเดือน	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
ต่ำกว่า 5,000 บาท	0 0.0%	6 2.2%	42 15.2%	150 54.3%	78 28.3%	276 100.0%	50.128	6	0.000
5,000 – 10,000 บาท	0 0.0%	0 0.0%	2 2.3%	32 36.8%	53 60.9%	87 100.0%			
10,000 – 20,000 บาท	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	12 32.4%	25 67.6%	37 100.0%			
20,001 บาทขึ้นไป	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.11 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 50.128, df 6 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านรายได้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.8 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.12 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม					n	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
น้อยกว่า 10 ปี	0 0.0%	3 20.0%	12 80.0%	0 0.0%	0 0.0%	15 100.0%	418.210	9	0.000
10 – 20 ปี	0 0.0%	3 4.5%	30 45.5%	33 50.0%	0 0.0%	66 100.0%			
21 – 30 ปี	0 0.0%	0 0.0%	2 1.8%	106 94.6%	4 3.6%	112 100.0%			
มากกว่า 30 ปี	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	55 26.6%	152 73.4%	207 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.12 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 418.210, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในชุมชนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.9 ระดับความรู้ความเข้าใจและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.13 ระดับความรู้ความเข้าใจและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ระดับความรู้ความเข้าใจ	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
น้อยมาก	0 0.0%	4 80.0%	1 20.0%	0 0.0%	0 0.0%	5 100.0%	328.876	12	0.000
น้อย	0 0.0%	2 9.1%	12 54.5%	5 22.7%	3 13.6%	22 100.0%			
ปานกลาง	0 0.0%	0 0.0%	18 26.5%	31 45.6%	19 27.9%	68 100.0%			
เข้าใจดี	0 0.0%	0 0.0%	6 8.2%	54 74.0%	13 17.8%	73 100.0%			
เข้าใจดีมาก	0 0.0%	0 0.0%	7 3.0%	104 44.8%	121 52.2%	232 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.13 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้ความเข้าใจ และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 328.876, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับความรู้ความเข้าใจที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.6.10 ระดับทัศนคติของชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ตารางที่ 4.14 ระดับทัศนคติของชุมชนและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ระดับทัศนคติ	ระดับการมีส่วนร่วม					รวม	X ²	df	Sig.
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด				
น้อยที่สุด	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	90.894	6	0.000
น้อย	0 0.0%	0 9.1%	0 54.5%	0 22.7%	0 13.6%	0 100.0%			
ปานกลาง	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	3 100.0%	3 100.0%			
มาก	0 0.0%	4 2.1%	7 3.7%	62 32.8%	116 61.4%	189 100.0%			
มากที่สุด	0 0.0%	2 1.0%	37 17.8%	132 63.5%	37 17.8%	208 100.0%			
รวม	0 0.0%	6 1.5%	44 11.0%	194 48.5%	156 39.0%	400 100.0%			

จากตารางที่ 4.14 แสดงการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับทัศนคติของชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X²) เท่ากับ 90.894, df 6 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับทัศนคติของชุมชนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุป วิจารณ์ผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

5.1.1 การมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D.=0.706) เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดและรองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เช่น การบุกรุกที่ดิน การตัดไม้หวงห้าม เป็นต้น รองลงมาคือมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงข้อห้ามและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

5.1.2 ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ได้ผลดังต่อไปนี้

1) เพศและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 13.352 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเพศ ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) อายุและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษาโดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 430.361, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.< 0.05) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านช่วงอายุที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแจกแจงแล้วพบว่าสัดส่วนอายุที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือช่วงอายุ 41-50 ปี รองลงมาคือช่วงอายุ 31-40 ปี

3) ชาติพันธุ์และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 22.018, df 21 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.398 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.>0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4) ศาสนาและการมีส่วนร่วมในการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 6.919, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.646 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.>0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านศาสนาที่แตกต่างกัน ไม่ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5) ระดับการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 111.592, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแจกแจงแล้วพบว่า สัดส่วนของระดับการศึกษาที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือช่วงชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และรองลงมาคือระดับประถมศึกษา

6) อาชีพและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 67.548, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแจกแจงแล้วพบว่าอาชีพที่มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ได้แก่ อาชีพเกษตรกร และอาชีพที่มีระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดรองลงมา ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป

7) รายได้และการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 50.128, df 6 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านรายได้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

8) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 418.210, df 9 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อแจกแจงแล้วพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 30 ปี จะมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด และรองลงมาได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในช่วง 21-30 ปี

9) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษา โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 328.876, df 12 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

10) ระดับทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกและระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จากการศึกษาโดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีค่าไคสแควร์ (X^2) เท่ากับ 90.894, df 6 และค่าระดับนัยสำคัญของการทดสอบ (Sig.) เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่ตั้งไว้ (Sig.<0.05) จึงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ว่า ปัจจัยด้านระดับทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.1.3 ทักษะคติของประชาชนต่อการจัดการพื้นที่การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ

ลำนํ้ากก จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีทัศนคติต่อการจัดการพื้นที่การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำนํ้ากกในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง มากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน 2) เจ้าหน้าที่ที่มีความกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงานจำนวน 3) เจ้าหน้าที่ที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน และจากการศึกษายังพบว่ามีจำนวน 15 หัวข้อ ที่ไม่พบว่ามีคำตอบแบบสอบถามในระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งแต่อย่างใด ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น 2) เจ้าหน้าที่เปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยความเต็มใจ 3) เจ้าหน้าที่ที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน 4) เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน 5) เจ้าหน้าที่ที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติอย่างสม่ำเสมอ 6) เจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบแนวเขตการประกาศอุทยานแห่งชาติ 7) เจ้าหน้าที่มีการชี้แจงความคืบหน้าในการประกาศอุทยานแห่งชาติให้ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 8) มีแหล่งน้ำและปริมาณน้ำใช้เพิ่มขึ้น 9) ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า 10) ชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 11) อัตราการบุกรุกเก็บหาของป่า น้อยลง 12) ชุมชนได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาที่สูงขึ้น 13) ชุมชนได้รับการดูแลทางด้าน สาธารณ สุข 14) ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ 15) ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

5.1.4 ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำนํ้ากก

ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำนํ้ากก พบว่า

- 1) อยากให้จัดเจ้าหน้าที่เข้ามาประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและควบคุมไฟป่า ในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
- 2) ให้เจ้าหน้าที่รัฐ ทำหน้าที่อย่างเข้มแข็งและจริงจัง มีความกระตือรือร้น ไม่รังเกียจประชาชน รวมทั้งให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับประโยชน์จากหน่วยงานภาครัฐ
- 3) อยากริให้นำพื้นที่ที่ถูกทวงคืน กลับมาส่งเสริมให้ราษฎรที่เป็นเจ้าของเดิมดูแล โดยการสนับสนุน ให้ปลูกไม้เศรษฐกิจที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน
- 4) อยากริให้เจ้าหน้าที่ที่มีความเสียสละ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ให้กับชุมชนให้มี ความรู้และเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม และสุขอนามัย
- 5) สร้างรายได้จากการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยการจ้างงานราษฎรในพื้นที่ให้มีงานทำ ควบคู่ไปกับการสร้างกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน และฟื้นฟู

ป่าต้นน้ำ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศภายในชุมชน เพื่อให้ให้ราษฎรในชุมชนมีอาชีพเสริมและสร้างรายได้ในครัวเรือนจากการดูแล รักษาป่า เพื่อจะได้มีกำลังใจและเกิดศรัทธาภาพเพียงพอต่อการ สนับสนุนหน่วยงานภาครัฐดูแลพื้นที่ป่า

5.1.5 การทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เป็นการศึกษาเพิ่มเติมจากผลการศึกษการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก นำมาทำตารางไขว้เพื่อหาความสัมพันธ์ ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันได้แก่

- 1) ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
- 2) ระดับทัศนคติของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 3) ระดับการศึกษาของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 4) อาชีพของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 5) รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 6) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 7) เพศของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 8) ช่วงชั้นอายุของผู้กรอกแบบสอบถาม

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันได้แก่

- 1) ชาติพันธุ์ของผู้กรอกแบบสอบถาม
- 2) การนับถือศาสนาของผู้กรอกแบบสอบถาม

5.2 วิจัยผล

การศึกษการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ได้มีปัจจัยเป็นตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

5.2.1 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยประชาชนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในระดับดีมาก มีค่าคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการ

ประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ได้เข้าไปจัดกิจกรรมมวลชนสัมพันธ์ ให้ความรู้ด้านแนวเขตและการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติบ่อยครั้ง และด้วยวิธีการดำรงชีวิตของประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องอาศัยและพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่มีความสำคัญยิ่งต่อการอุปโภค บริโภค และทำการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ชุมชนได้มีการกำหนดกฎกติการะเบียบ และการถ่ายทอดความรู้ภายในหมู่บ้านอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีภาษาในการสื่อสารมีความแตกต่างกันกับเจ้าหน้าที่ และแต่ละหมู่บ้านมักจะถ่ายทอดความรู้แบบปากต่อปาก อีกทั้งยังมีความคิดเห็นสอดคล้องไปมาก ทำให้ข้อมูลหลายๆ ส่วนมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง นำไปสู่ความเข้าใจผิดในแนวทางการอนุรักษ์และการดำเนินการของเจ้าหน้าที่

5.2.2 ระดับทัศนคติของผู้กรอกแบบสอบถาม

ระดับทัศนคติของผู้กรอกแบบสอบถาม มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีระดับทัศนคติในระดับมากที่สุด จะมีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมาก

5.2.3 ระดับการศึกษาของผู้กรอกแบบสอบถาม

ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีระดับการศึกษาส่วนมากอยู่ในช่วงมัธยมหรือเทียบเท่า จะมีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมากที่สุด ซึ่งส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจ และส่งต่อความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเบื้องต้นได้ ตลอดจนมีความกล้าแสดงออกที่จะเข้ามาพูดคุยโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ถึงปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาได้โดยตรง ไม่ก่อเงินเป็นผลให้มีความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ แนวเขตอุทยานฯ และขั้นตอนการเตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้แนวคิดและให้ความร่วมมือในการประกาศอุทยานแห่งชาติเป็นอย่างดี

5.2.4 อาชีพของผู้กรอกแบบสอบถาม

การประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยทางชุมชนมีการประกอบอาชีพเกษตรกรในระดับมาก มีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ในระดับมาก โดยในการทำการเกษตรที่มีพื้นที่ติด

กับพื้นที่อุทยานแห่งชาตินั้น มักจะมีเจ้าหน้าที่เข้าไปดูแลให้ความรู้เรื่องแนวเขตอุทยานแห่งชาติบ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีการให้ความรู้ในการทำเกษตรแบบวนเกษตรเพื่อลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตลอดจนชุมชนสามารถสร้างอาชีพเสริมคือการขายสินค้าทางการเกษตรและสินค้าท้องถิ่นเพิ่มเติม เนื่องจากมีการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ

5.2.5 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของผู้กรอกแบบสอบถาม

รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท อยู่ในระดับที่มาก มีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมาก เนื่องจากนอกจากอาชีพเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของชุมชนแล้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติจะเป็นแหล่งรายได้เสริม ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือการขายสินค้าท้องถิ่นต่างๆ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้รายได้และคุณภาพชีวิตในชุมชนดีขึ้นเช่นกัน

5.2.6 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของผู้กรอกแบบสอบถาม

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยระยะเวลาที่อยู่มามากกว่า 30 ปี อยู่ในระดับที่มาก มีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมาก เนื่องจากทางอุทยานแห่งชาติมีโครงการต่างๆ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรู้สึกห่วงแหน และให้ความร่วมมือในการดูแลทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อประโยชน์ในการคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับระบบนิเวศ และประโยชน์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากกว่า 30 ปี จะมองเห็นความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติเมื่อมีการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติในพื้นที่อย่างชัดเจน และอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยรักษาดูแล

5.2.7 เพศของผู้กรอกแบบสอบถาม

เพศที่แตกต่างกัน มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชาย จะมีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับที่มาก

5.2.8 ช่วงชั้นอายุของผู้กรอกแบบสอบถามแบบสอบถาม

ช่วงชั้นอายุของผู้กรอกแบบสอบถาม มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยช่วง

ชั้นอายุในช่วง 51-60 ปี มีคะแนนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกในระดับมาก

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ทำให้ทราบถึงความต้องการของชุมชน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่ควรพูดคุยกับชุมชนด้วยความสุภาพ ไม่มีท่าทีที่คุกคาม
- 2) ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติอย่างสม่ำเสมอ
- 3) ควรมีการแจ้งความคืบหน้าในการประกาศอุทยานแห่งชาติแก่ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- 4) ควรมีการแนะนำการสร้างรายได้และส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน

5.3.2 นโยบายเชิงปฏิบัติ

1) ควรมีชุดปฏิบัติการมวลชนสัมพันธ์ ในการลงพื้นที่ชุมชนรอบพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เพื่อรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยน และให้ความรู้เพิ่มเติมด้านวิชาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกความรักหวงแหนในทรัพยากรป่าไม้

2) มีทีมวิทยากร (ครูป่าไม้) ที่เข้าไปให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึก ตลอดจนสร้างเจตคติทางบวกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียน สถานศึกษา รอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

3) ประสานงานและบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร เพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยั่งยืน และลดการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้

4) มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนเป้าหมาย

5) การปฏิบัติงานในพื้นที่ อาทิ การตรวจลาดตระเวน การติดตั้งป้ายแสดงแนวเขต การประสานการปฏิบัติร่วมกับชุมชน มีตัวแทนชุมชนร่วมรับรู้และร่วมปฏิบัติ

6) มีเวที และช่องทางในการรับฟังความคิดเห็น จากชุมชนเพื่อนำมาปรับปรุง การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้ ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปพัฒนา ต่อยอดหรือปรับปรุงทัศนคติของชุมชนต่อ การเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ได้แก่

1) ศึกษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีความโดดเด่นในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนใน พื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันเป็น การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนและลดการรุกล้ำพื้นที่ป่าเพื่อทำเกษตรเชิงเดี่ยว

2) ศึกษาการใช้ประโยชน์และพึงพิงทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เพื่อวางแผนการจัดการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สมดุล มั่นคง และยั่งยืน



บรรณานุกรม



บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2544). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:
กรุงเทพฯ
_____. (2530). วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. อักษรสยามการพิมพ์: กรุงเทพฯ.
- จักรพันธ์ วังษ์บูรณาวาทย์. (2531). บทบาทหน้าที่ขององค์กรประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัยคณะสังคมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2535). วิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า. สถาบันชุมชนท้องถิ่น
พัฒนาศึกษา: กรุงเทพฯ.
- _____. (2526). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. สักดิ์โสภากการพิมพ์: กรุงเทพฯ.
- จริยา มหาเทียร. (2559). Natural Resources and Environment Management. วารสารเศรษฐศาสตร์
ปริทรรศน์ ปีที่ 3 (ฉบับที่ 2). คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2531). การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัยโครงการนำร่องเพื่อจัดระบบการ
บริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด. สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ณัฐวุฒิ พิมพ์ลัดดา. (2551). ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งของทรัพยากรป่าไม้โดยการ
จัดการร่วม: กรณีศึกษาบ้านห้วยขนุน ตำบลคอยแก้ว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่.
(วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ติน ปรัชญาพฤทธิ. (2539). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพฤติกรรมในองค์กร, (หน่วยที่ 13).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- ทศพร บุญประภา. (2551). ทศนคติของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่อ
พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายในเขต
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธงชัย จารุพัฒน์. (2540). การใช้ภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT ติดตามสภาพการเปลี่ยนแปลง
พื้นที่ป่าในประเทศไทย. ส่วนวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้. สำนักวิชาการ กรมป่าไม้:
กรุงเทพฯ.

- ชัยศักดิ์ สังฆมานนท์. (2556). “เอกสารประกอบการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมและการจัดการ”. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2562, จาก <http://www.rmuti.ac.th/user/thanyaphak/contacts/contact5.html>.
- นิภา แก้วศรีงาม. (2532). จิตวิทยาองค์การ. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์. (2527). กลวิธีแนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน. ใน *การพัฒนาชนบท*. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2542). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์รัฐเขียว: กรุงเทพฯ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2527). การประเมินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์. ใน *รายงานการสัมมนาการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย*. สภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- บุญลือ อ่องตัว. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา-น้ำตกผาเสื่อ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2555-2559. (2555, 20 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 37 ง. หน้า 1.
- ประพนธ์ ปิยะรัตน์. (2534). การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม. ใน *เอกสารวิชาการประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่องการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม*. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- พันธุ์พงษ์ คงเดชศักดิ์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชน. ใน *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้*. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพฯ.

- ภิรมย์ เจริญผล. (2536). *ทัศนคติของคนไร้ที่พึ่งต่อการฝึกอาชีพในสถานสงเคราะห์ชายและหญิง ชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี*. (ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม ไม่ได้ตีพิมพ์).
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มโนชญ์ บุญยานันต์. (2554). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแบบบูรณาการ จังหวัดกาญจนบุรี*. ม.ป.ท.
- มนัส สุวรรณ. (2531). *การให้ความรู้ความเข้าใจในระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัยโครงการนำร่องเพื่อจัดระบบการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.*
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท*. สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, กรุงเทพฯ.
- วิฑูรย์ วิริยะสกุลธรณ์. (2540). *การจัดการและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกระบวนการทำงานกับชุมชนเพื่อสร้างและพัฒนาองค์กร. ใน เอกสารหลักประกอบการฝึกอบรมศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- วิบูลย์ ศรีถัน. (2539). *การวางแผนแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีระกิตติ์ หาญปริพรรณ์. (2551). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมชุมชน*. ม.ป.ท.
- วราภรณ์ สุนทรพิทักษ์. (2540). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของราษฎรที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในชุมชนบ้านคำขาม ตำบลคงมูล อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาสนา ประवालพุกษ์. (2524). *ทัศนคติในแง่ของจิตวิทยา. วารสารการวัดผลการศึกษา 3 (2) : 1-6.*
- ศรีเพ็ญ คุรงค์เดช. (2539). *หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าไม้ชุมชน*. *ข่าวสารป่าชุมชน 3(6): 17-22.*
- ศิริศักดิ์ มีเมธ. (2537). *บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: ศึกษากรณีการดำเนินงานของมูลนิธิธรรมนากอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน*. อักษรพัฒนา : กรุงเทพฯ.
- สมยศ นาวิการ. (2536). *การบริหาร = Management*. ดอกหญ้า : กรุงเทพฯ.

- สุญาณี เวสสบุตร. (2546). เรื่องความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์พืช. สำนักวิชาการวิจัย
องค์การสวนพฤกษศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป). “เทคนิคการสุ่มตัวอย่างและการประมาณค่า”. สืบค้นเมื่อวันที่
6 กรกฎาคม 2560, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/Toneminute/files/55/A3-16.pdf>.
- สำนักบริหารการทะเบียน. (2560). “จำนวนประชากร”. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560,
จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง การบริหารเพื่อสร้างสรรค์. อเดียนสโตร์:
กรุงเทพฯ.
- อकिन รพีพัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและ
วัฒนธรรมไทย. ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุข. มหาวิทยาลัยมหิดล: กรุงเทพฯ.
- อุทิศ กุญอินทร์. (2536). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้, น. 47-56 ใน เอกสาร
ประกอบการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับเยาวชน ครั้งที่ 6.
คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Cohen, J. and N.T. Uphoff. (1980). Rural Development Participation. Cornell University, Ithaca.
- Kolesnik. (1970). W.B. Education Psychology. McGrew-Hill, New York.
- Newcomb, T.M. (1954). Social Psychology. Dryden Press, New York.
- Oakley, P., & Marsden, D. (1984). Approaches to participation in rural Envelopment.
International Labour Organization, Geneva.
- Reeder, W. (1974). Some aspect of the informal social participation of families.
Cornell University, New York.
- World Health Organization. (1981). Community Involvement in Health for Primary
Health Care. WHO, Geneva.
- Taro Yamane. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. 3rdEd. Harper and Row Publication,
New York.
- Triandis, H. C. (1971). Attitude and Change. New York: Wiley.



ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)



1. ความเป็นมาของการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอแม่จัน อำเภอเมือง อำเภอแม่สรวย และอำเภอแม่ลาวจังหวัดเชียงราย โดยเบื้องต้นได้รวมพื้นที่วนอุทยาน 3 แห่ง ได้แก่ วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ วนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว – บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม และวนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท ซึ่งตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกัน และมีสภาพธรรมชาติที่ค่อนข้างสมบูรณ์ แต่การบริหารจัดการในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่มีความเหมาะสมรองรับ จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับการขยายตัวของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคเหนือ กรมป่าไม้จึงได้มีการสำรวจพื้นที่วนอุทยานต่างๆ ดังกล่าว รวมทั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ข้างเคียง โดยเริ่มดำเนินการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่เมื่อเดือนมกราคม 2544 และกรมป่าไม้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ออกมาควบคุมพื้นที่ที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เมื่อเดือนกรกฎาคม 2544 และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 กรมป่าไม้ได้จัดแผนงานและงบประมาณดำเนินการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก รวมทั้งอนุมัติการก่อสร้างชุดอาคารสำนักงาน ณ บริเวณที่ตั้งที่ทำกาหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเหลี่ยม ท้องที่ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยได้รับการอนุมัติให้ใช้พื้นที่ดังกล่าวจากกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545



ภาพผนวกที่ 1 แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์



ภาพผนวกที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม



ภาพผนวกที่ 3 สถานที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

2. ที่ตั้ง อาณาเขตและความคืบหน้าในการเตรียมการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ

คณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรป่าไม้ประจำจังหวัดเชียงราย มีมติให้ความเห็นชอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2555 มีพื้นที่ผ่านความเห็นชอบเนื้อที่ 396,794.00 ไร่

พื้นที่ผ่านความเห็นชอบที่ประชุมคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2559 เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559 เนื้อที่ 370,268 ไร่ หรือประมาณ 592.43 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บางส่วน ของ 4 อำเภอ 15 ตำบลของจังหวัดเชียงราย ดังนี้

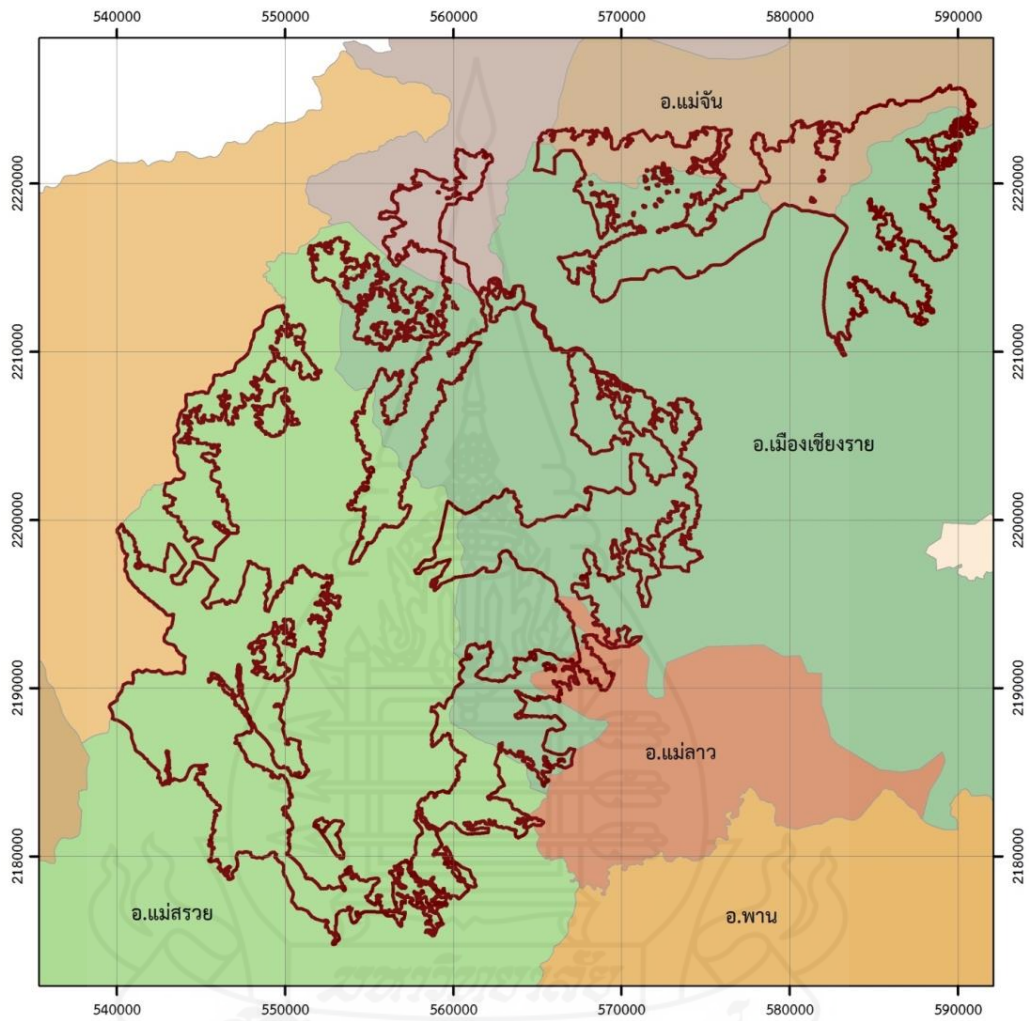
อำเภอแม่จัน ตำบลป่าตึง ตำบลแม่จัน

อำเภอเมือง ตำบลท่าสุด ตำบลนางแล ตำบลบ้านคู้ ตำบลแม่ยาว ตำบลดอยฮาง
ตำบลแม่กรณ์ ตำบลห้วยชมภู

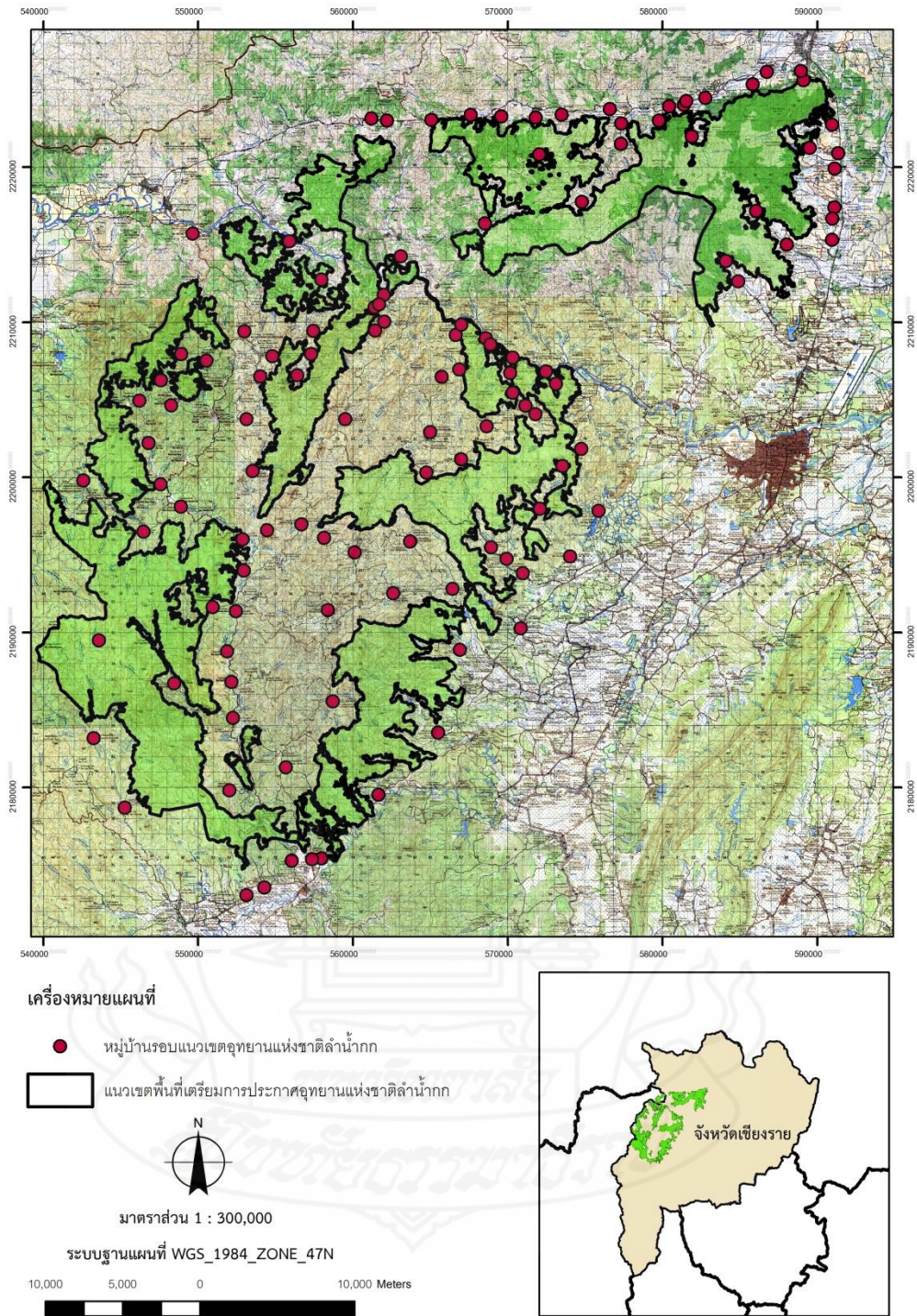
อำเภอแม่สรวย ตำบลแม่สรวย ตำบลวาวิ ตำบลป่าแดด

อำเภอแม่ลาว ตำบลดงมะคะ ตำบลจอมหมอกแก้ว ตำบลโป่งแพร่

ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ประมวลเรื่องราวและแผนที่แนบท้ายร่างพระราชกฤษฎีกาให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพิจารณา
นำเสนอคณะรัฐมนตรี



ภาพผนวกที่ 4 แผนที่แสดงพื้นที่รับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

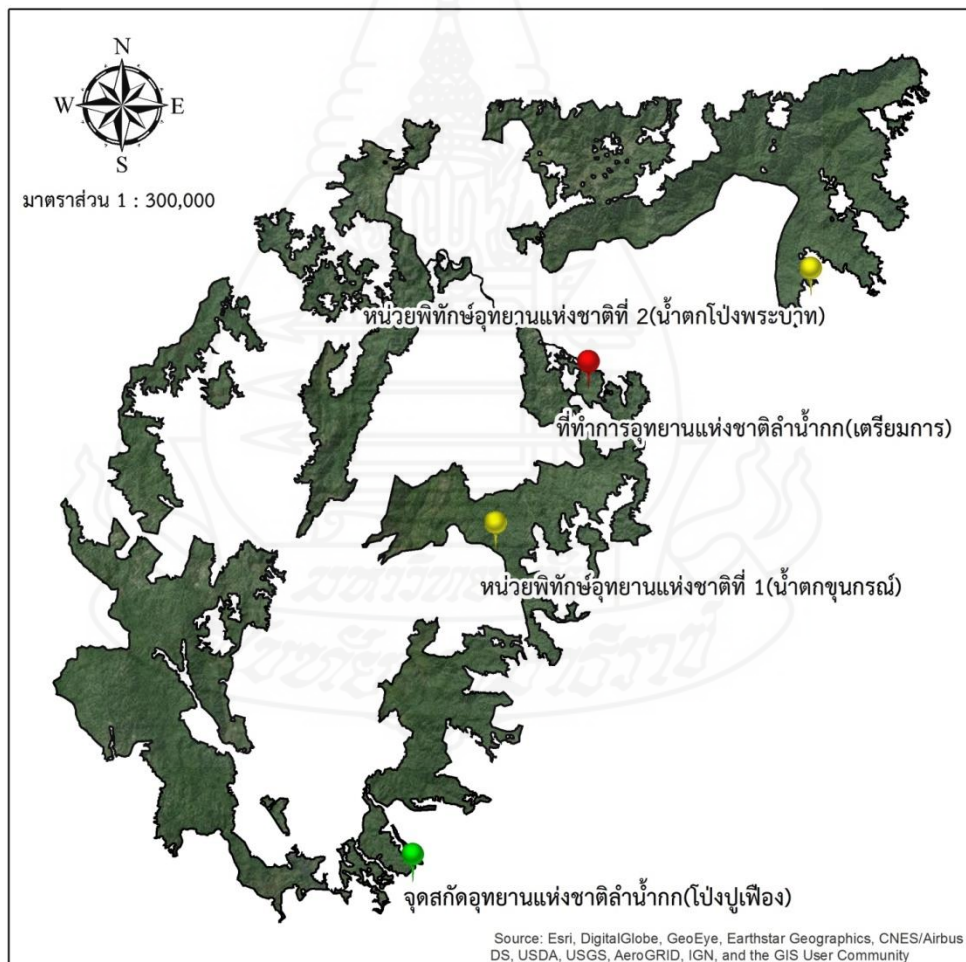


ภาพผนวกที่ 5 แผนที่แสดงที่ตั้งชุมชนรอบแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยน้ำกก (เตรียมการ)

ที่ตั้ง

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก มีที่ทำการตั้งอยู่ที่บ้านผาเสริฐ หมู่ที่ 6 ตำบลดอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันมีหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 2 หน่วย จุดสกัดชั่วคราว จำนวน 1 หน่วย ได้แก่

1. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่ 1 (น้ำตกขุนกรณ์) ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกกที่ 2 (น้ำตกโป่งพระบาท) ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
3. จุดสกัดอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกชั่วคราว (โป่งปูเฟื่อง) ตำบลแม่สรวย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

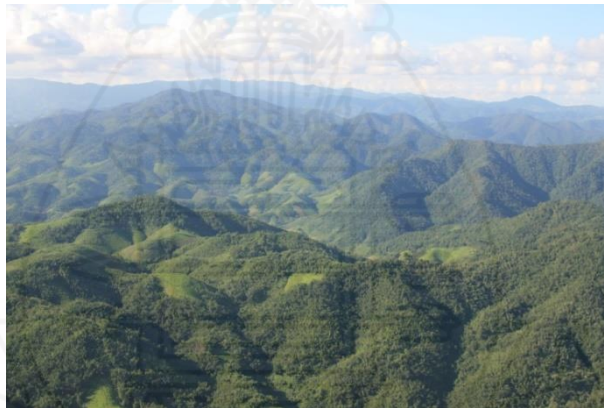


ภาพผนวกที่ 6 แผนที่แสดงที่ตั้งหน่วยงานของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

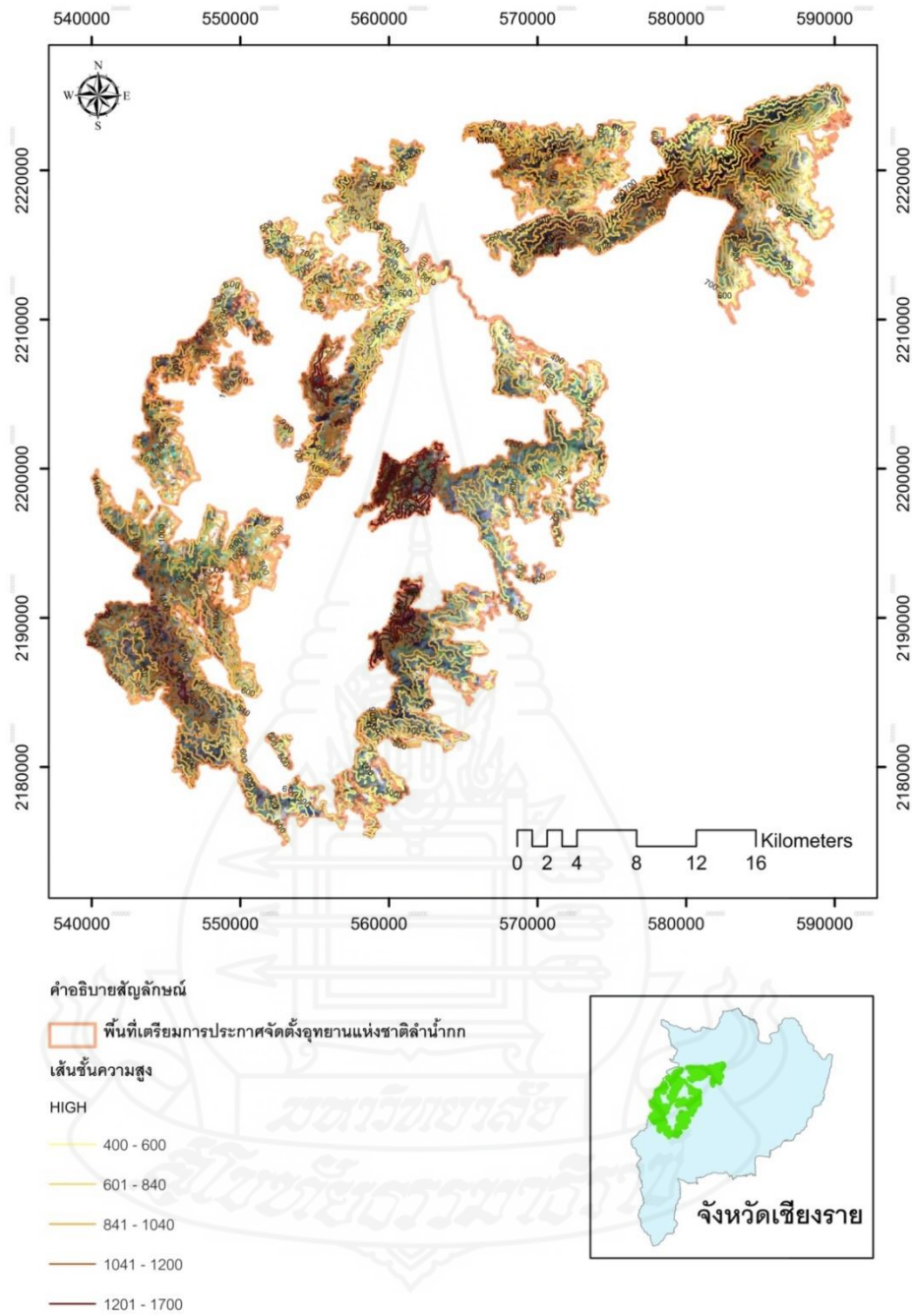
3. สภาพทั่วไป

3.1 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศมีลักษณะภูเขาสูงชัน สลับกับที่ราบแคบๆ บริเวณหุบเขาเป็นหย่อมเล็กๆ ตอนเหนือและตอนใต้ของพื้นที่เป็นที่สูงลาดต่ำลงมา ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มริมน้ำสลับกับร่องเขา มีระดับความสูงตั้งแต่ 500 – 1,720 เมตรจากระดับทะเลปานกลาง มียอดดอยช้างเป็นยอดดอยที่สูงที่สุดซึ่งมีความสูงประมาณ 1,720 เมตรจากระดับทะเลปานกลาง เทือกเขาที่สำคัญในพื้นที่ ได้แก่ เทือกเขาดอยช้าง เทือกเขาดอยบ่อ เทือกเขาดอยยาว เป็นต้น มีแม่น้ำกกซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคเหนือตอนบนไหลผ่านที่ราบลุ่มตอนกลางของพื้นที่ โดยต้นน้ำเริ่มมาจากประเทศสหภาพเมียนมาร์ ไหลผ่านเขตประเทศไทยที่ตำบลท่าตอน อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ไหลจากทิศตะวันตกสู่ทิศตะวันออก รวมระยะทางจากตำบลท่าตอนถึงพื้นที่สำรวจประมาณ 70 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีลำน้ำต่างๆ ที่สำคัญอีกหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำภรณ์ แม่น้ำลาว ห้วยชมภู ห้วยसान ห้วยแม่ซ้าย เป็นต้น



ภาพผนวกที่ 7 สภาพภูมิประเทศของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)



ภาพผนวกที่ 8 แผนที่แสดงเส้นความสูงของพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

3.2 ลักษณะภูมิอากาศ

พื้นที่จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในเขตมรสุม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงฤดูฝน และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว โดยสามารถแบ่งเป็น 3 ฤดูอย่างชัดเจน ดังนี้

1) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีอากาศหนาวเย็นถึงหนาวจัดและแห้งแล้ง เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นจัดคือเดือนธันวาคม และเดือนมกราคม

2) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าวโดยทั่วไป และเดือนเมษายนอากาศจะร้อนอบอ้าวที่สุดในรอบปี

3) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนเดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลการพัดผ่านของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อากาศจะชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกโดยทั่วไป

3.3 อุณหภูมิ

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2537 – พ.ศ. 2546) เดือนที่มีอุณหภูมิสูงสุดในจังหวัดเชียงรายคือ เดือนเมษายน โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 35.04 องศาเซลเซียส และเดือนมกราคมเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิต่ำสุด คือมีอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 12.32 องศาเซลเซียส โดยในปี พ.ศ. 2544 อุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน วัดได้สูงถึง 36.3 องศาเซลเซียส และปี พ.ศ. 2539 อุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม 10.7 องศาเซลเซียส

3.4 ปริมาณน้ำฝน

ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคมเมื่อพิจารณาปริมาณน้ำฝนจากสถิติปริมาณน้ำฝนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 – 2546 จะพบว่า เดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่ฝนตกมากที่สุด โดยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 486.8 มิลลิเมตร และปริมาณน้ำฝนตลอดทั้ง 10 ปี เฉลี่ยประมาณ 1,728.62 มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตกมากที่สุดคือในปี พ.ศ. 2545 มี 163 วัน และในปี พ.ศ. 2544 มีปริมาณน้ำฝนตลอดทั้งปีวัดได้สูงสุด 2,287.5 มิลลิเมตร ซึ่งปีดังกล่าวนี้ปริมาณฝนที่ตกเฉลี่ยทั้งปีมีปริมาณมากกว่าปีอื่นๆ และโดยส่วนมากแล้วเดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีฝนตกมากที่สุด รองลงมาคือเดือนกันยายน

3.5 ความชื้นสัมพัทธ์

ในฤดูหนาวจังหวัดเชียงรายส่วนใหญ่จะมีความชื้นสัมพัทธ์ประมาณร้อยละ 95 ส่วนฤดูร้อนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – มีนาคมจะมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยประมาณร้อยละ 29.25 แสดง

ให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างฤดูหนาวและฤดูร้อน ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วมีความสัมพัทธ์ประมาณ ร้อยละ 62.65

3.6 ความสูงจากระดับทะเลปานกลาง

พื้นที่สำรวจของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางต่ำสุดประมาณ 500 เมตร ที่ทางขึ้นหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยแม่ซ้าย (หน่วยย่อยโป่งคำพัฒนา) ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สูงสุด 1,720 เมตร ที่คอยช้าง ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

3.7 ทรัพยากรธรรมชาติ

1) ลักษณะทางธรณีวิทยา

ลักษณะทางธรณีวิทยาของจังหวัดเชียงรายพบว่า พื้นที่ประกอบไปด้วยหินอัคนีที่เย็นตัวได้พิวโลก (Plutonic) ซึ่งมีหินแกรนิตในยุค Paleozoic ซึ่งมีอายุประมาณ 300 ล้านปี และหินในยุค Mesozoic ซึ่งมีอายุประมาณ 155 ล้านปี หินอัคนีที่เย็นตัวบนพิวโลก (Volcanic) มีหิน Tuff และหินที่เกิดจากการทับถม ซึ่งมีหิน Gravel, Conglomerate, Sand, Sand stone, Shale ซึ่งอยู่ในยุค Neozoic อายุประมาณ 70 ล้านปี และหินตะกอนที่อยู่ในยุค Paleozoic โดยมีอายุประมาณ 300 ล้านปี (อ้างใน Geological Map of Northern Thailand 1) และจากข้อมูลของกรมทรัพยากรธรรมชาติและกรมพัฒนาที่ดินพบว่า มีลักษณะหินและดินหลายประเภท

2) ลักษณะดิน

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกเป็นภูเขาสูง เป็นดินภูเขา จึงมีปัญหาคารพังทลายในพื้นที่สูงและลาดชัน สาเหตุเนื่องจากการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพของดิน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ดังนั้นจึงควรมีการอนุรักษ์ดิน และน้ำอย่างถูกวิธี การจัดการดิน และการใช้ประโยชน์ดินที่เหมาะสม และควรมีการเร่งปลูกป่าตรงบริเวณที่เกิดปัญหากับทรัพยากรดินในอุทยานแห่งชาติ

3) แหล่งน้ำ

กลุ่มน้ำหลักของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ประกอบด้วย 2 กลุ่มน้ำหลักคือกลุ่มน้ำกก และกลุ่มน้ำโงง การจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำบริเวณอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกประกอบด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำ ดังนี้

ลุ่มน้ำชั้น 1A 253,264.78 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.75

ลุ่มน้ำชั้น 1B 31,700.47 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.60

ลุ่มน้ำชั้น 2 27,363.68 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.22

พื้นที่อื่นๆ 27,363.68 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.42

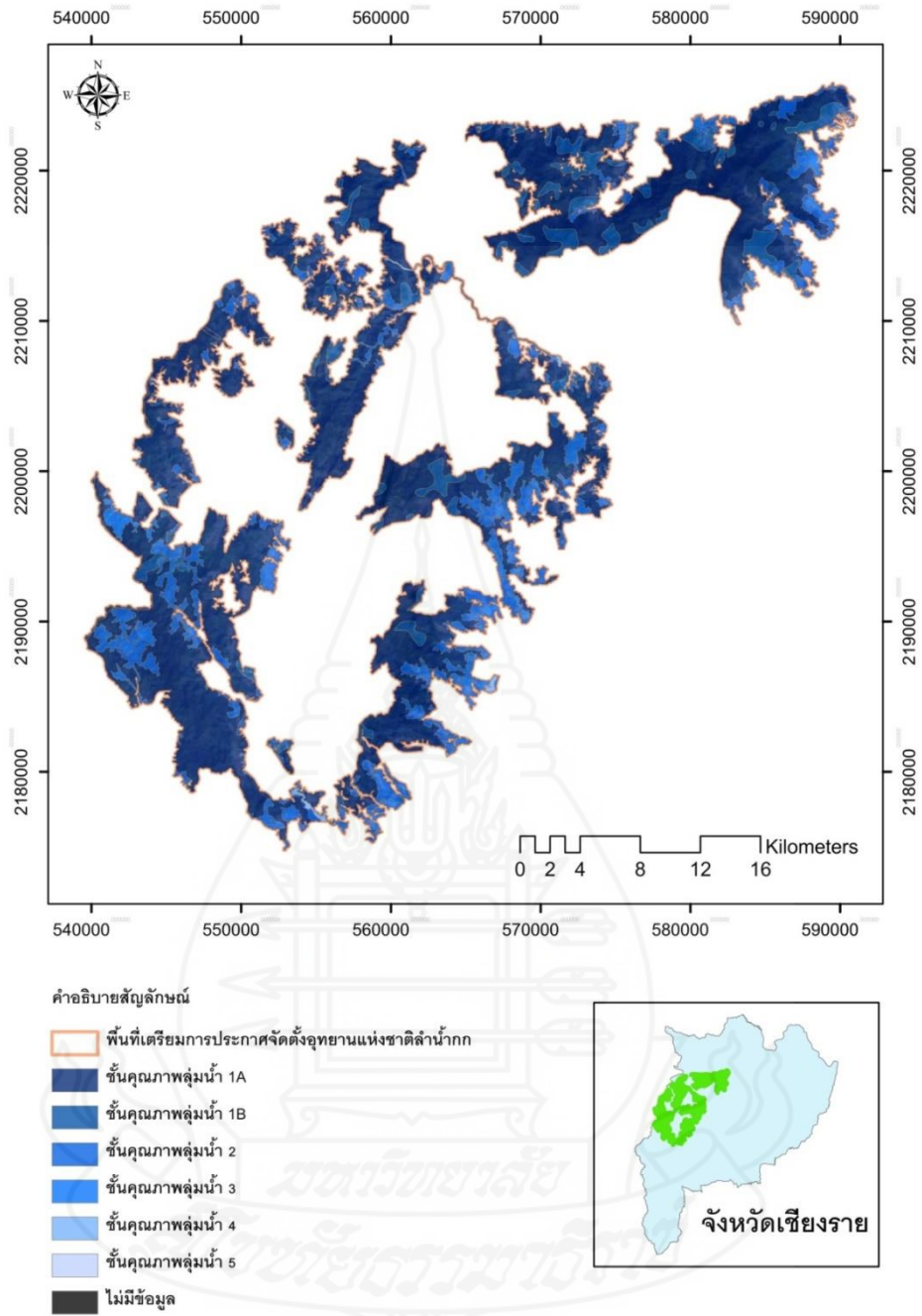
อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) มีแหล่งน้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำกก แม่น้ำกรณ์
แม่น้ำลาว ห้วยชมภู ห้วยसान ห้วยแม่ซ้าย เป็นต้น



ภาพผนวกที่ 9 แม่น้ำกก



ภาพผนวกที่ 10 ลำน้ำแม่กรณ์



ภาพผนวกที่ 11 แผนที่แสดงขอบเขตลุ่มน้ำในอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

คุณภาพน้ำ

ผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำ ประจำจุดเก็บตัวอย่างบริเวณแหล่งน้ำที่สำคัญของพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) โดยการเก็บตัวอย่างที่น้ำตกขุนกรณ์ (ตารางผนวกที่ 1) และสรุปผลคุณภาพลุ่มน้ำเบื้องต้นแล้ว ได้ผลดังนี้

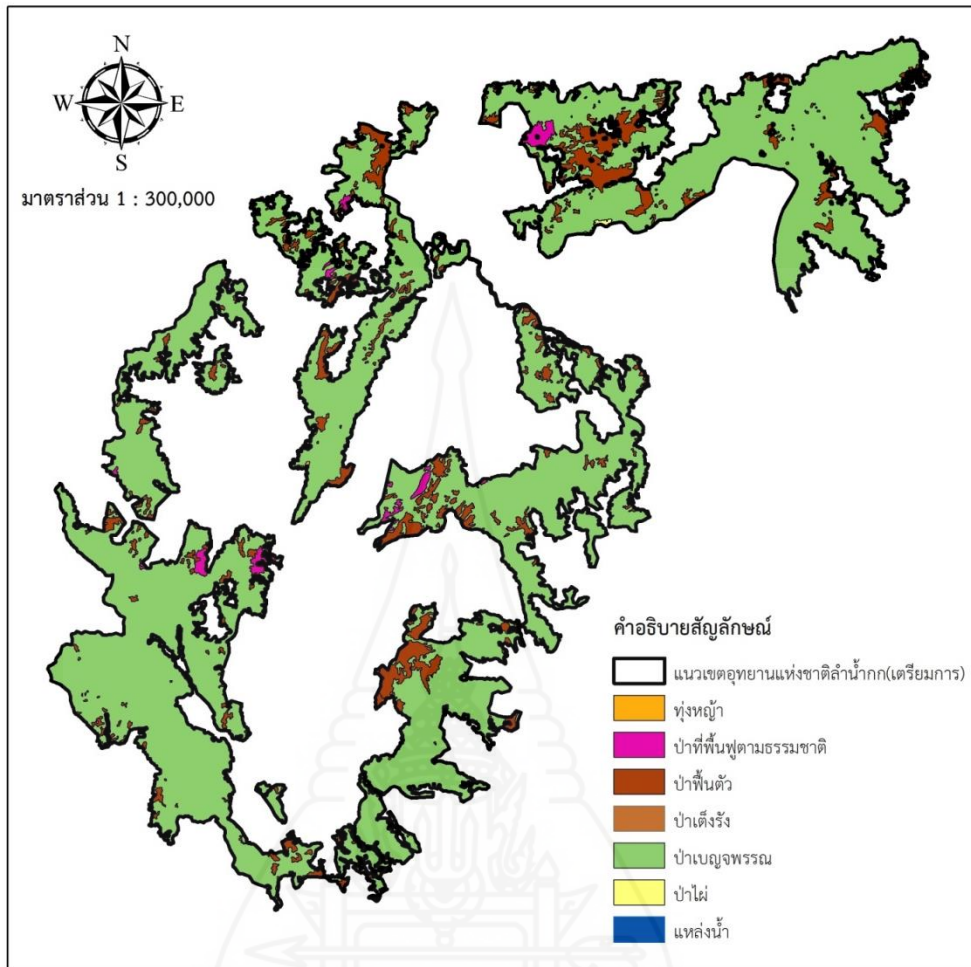
การสำรวจ 2 ช่วง คือช่วงฤดูแล้งและช่วงฤดูฝน อุณหภูมิอากาศเฉลี่ยเหนือผิวน้ำบริเวณน้ำตกขุนกรณ์วัดได้ 28 และ 24 องศาเซลเซียสตามลำดับ อุณหภูมิในน้ำเฉลี่ยวัดได้ 22 และ 21 องศาเซลเซียสตามลำดับ ความเป็นกรด – ด่าง อยู่ที่ 7.2 และ 7.4 ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (Do มิลลิกรัม/ลิตร) อยู่ที่ 8 มิลลิกรัมทั้ง 2 ช่วงเวลา

ตารางผนวกที่ 1 ตัวอย่างผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำบริเวณอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

สถานีเก็บตัวอย่างน้ำ	ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ	น้ำตกขุนกรณ์	
		ฤดูแล้ง	ฤดูฝน
ฤดูกาลที่ตรวจสอบข้อมูล		ฤดูแล้ง	ฤดูฝน
เวลาเก็บข้อมูล		10.00	10.00
อุณหภูมิอากาศ	๓	28	24
อุณหภูมิน้ำ	๓	22	21
ความเป็นกรด – ด่าง	5-9	7.2	7.4
ค่าออกซิเจนละลายน้ำ (Do มิลลิกรัม/ลิตร)	6	8	8

3.8 ทรัพยากรป่าไม้

สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เป็นพื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสูงซึ่งบางส่วนถูกบุกรุกแผ้วถางในการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ปัจจุบันกำลังฟื้นคืนสภาพป่า โดยมีต้นไม้ขนาดเล็กขึ้นทดแทน ซึ่งจะเห็นได้ชัดที่บริเวณพื้นที่ตอนเหนือของแม่น้ำกกในเขตป่าสงวนแห่งชาติคอยบ่อ รอยต่อระหว่างอำเภอเมืองและอำเภอแม่จัน รวมทั้งบางส่วนได้มีการปลูกป่าขึ้นทดแทนโดยหน่วยจัดการต้นน้ำ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอยู่ค่อนข้างมาก ในส่วนของทรัพยากรป่าไม้มีพันธุ์ไม้ชนิดต่างๆ หลากชนิดสามารถจำแนกตามชนิดของป่าได้ 4 ชนิด ดังนี้



ภาพผนวกที่ 12 แผนที่แสดงชนิดป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

3.8.1 ป่าเต็งรัง

เป็นป่าผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้ในไม้วงศ์ยางที่มีการผลัดใบเป็นไม้เด่น ป่าชนิดนี้กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ที่มีระดับความสูงตั้งแต่ 400-600 เมตรจากระดับทะเลปานกลางขึ้นไป สภาพพื้นดินค่อนข้างแห้งแล้ง แต่จะอุดมสมบูรณ์ในช่วงฤดูฝน ชนิดพันธุ์ไม้ที่เป็นดัชนี ได้แก่ เต็ง รัง ยางเหียง และยางกราด ในเขตพื้นที่สำรวจของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) สามารถพบได้บริเวณรอบๆ ศูนย์เพาะเลี้ยงสัตว์ป่าคอยดุง (ส่วนแยกแม่ลาว) อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย และบริเวณใกล้เคียง

3.8.2 ป่าดิบเขา

เป็นป่าที่ปรากฏอยู่ในระดับความสูงกว่าสังคมป่าชนิดอื่น จะพบในพื้นที่ซึ่งมีสภาพอากาศหนาวเย็นและมีความชื้นตลอดปี ที่ระดับความสูงประมาณ 800 เมตรจากระดับทะเล

ปานกลางขึ้นไป ป่าประเภทนี้จะไม่มีไม้วงศ์ยางขึ้นอยู่เลย จุดที่พบได้แก่ บริเวณยอดดอยช้าง น้ำตก
ขุนกรณ์ และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์สูง พันธุ์ไม้ที่เป็นดัชนีของป่าชนิดนี้ ได้แก่
ไม้ก่อชนิดต่างๆ ผสมกับพันธุ์ไม้ในวงศ์ Gymnosperm ขึ้นปนอยู่ทั่วไป เช่น พญาไม้ มะขามป้อม
มะเมื่อย เป็นต้น

3.8.3 ป่าเบญจพรรณ

เป็นป่าผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้เด่นขึ้นปนหลายชนิดรวมกันยกเว้นพันธุ์ไม้วงศ์ยาง
พบที่ระดับความสูงตั้งแต่ 500 – 800 เมตรจากระดับทะเลปานกลาง ปัจจัยที่ทำให้ป่าชนิดนี้ดำรงอยู่
ได้คือ ฤดูกาลที่แยกกันอย่างเด่นชัด 3 ฤดูกาล มีช่วงฤดูแล้งเกินกว่า 3 เดือนขึ้นไป และมีปริมาณ
น้ำฝนต่ำกว่า 1,600 มิลลิเมตร ป่าผสมผลัดใบอาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ป่าเบญจพรรณที่มี
ไม้สักขึ้นผสมอยู่ และป่าเบญจพรรณที่ไม่มีไม้สักขึ้นผสมอยู่ ลักษณะที่สำคัญของป่าเบญจพรรณคือ
มีไม้ไฟชนิดต่างๆ ขึ้นผสมกระจายอยู่ ป่าเบญจพรรณเป็นป่าที่มีความสำคัญต่อราษฎรที่อาศัยอยู่
รอบๆ เขตป่า โดยเป็นแหล่งอาหารและเก็บของป่า เนื่องจากป่าชนิดนี้มีพันธุ์ไม้กินได้หลายชนิด ซึ่ง
เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของราษฎรในแถบนี้ ป่าชนิดนี้มีมากที่สุดในพื้นที่สำรวจ พบว่ามีมากถึงร้อยละ
80 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด

3.8.4 ป่าดิบแล้ง

ป่าชนิดนี้พบได้ในระดับความสูงตั้งแต่ 300 – 600 เมตรจากระดับทะเลปาน
กลาง กระจายอยู่ทั่วไปตามพื้นที่ที่เป็นหุบเขาและริมห้วย เป็นชนิดป่าที่ไม้ผลัดใบที่มีพันธุ์ไม้ผลัด
ใบขึ้นผสมอยู่ค่อนข้างมาก จุดที่พบได้แก่ บริเวณน้ำตกปางสาและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงแม่น้ำกก

3.9 ทรัพยากรสัตว์ป่า

เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) มีชุมชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก
ซึ่งได้มีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรม รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากป่าในรูปแบบต่างๆ เช่น
การนำไม้มาแปรรูปเพื่อสร้างบ้านเรือนและการค้าที่ผิดกฎหมาย การเก็บหาของป่า การล่าสัตว์
เพื่อนำไปเป็นอาหารและเพื่อจำหน่าย โดยขาดหลักการควบคุมและการอนุรักษ์ทำให้ทรัพยากร
ต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์ป่าลดจำนวนลงทุกปี จากการสำรวจเบื้องต้นโดยการสำรวจร่องรอย มูลสัตว์
รังหรือที่อยู่อาศัยของสัตว์ รวมทั้งการตรวจเอกสารรายงานและสอบถามจากราษฎรที่อาศัยอยู่รอบ
บริเวณพื้นที่ป่า พบว่า สัตว์ป่ามีเหลืออยู่น้อยมาก ประเภทสัตว์ป่าที่สำรวจพบ ได้แก่

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม (Mammals) ที่พบได้ 7 ชนิด ได้แก่ กะรอกหลากสี ชะมด อ้นใหญ่
กระต่ายป่า หมูป่า อีเห็น และกระแตธรรมดา

นก (Bird) เป็นกลุ่มสัตว์ที่ค่อนข้างจะพบเห็นได้ทั่วไปในทั่วทุกพื้นที่ พบ 15 ชนิด เช่น นกนางแอ่น นกเค้าแมว นกจาบดินนกลาย นกปรอดเหลืองหัวจุก เป็นต้น

สัตว์เลื้อยคลาน (Reptile) พบทั้งสิ้น 20 ชนิด ได้แก่ เต่าเหลือง แย้จุด งูสามเหลี่ยม งูเห่าพันธุ์พิษ เป็นต้น ส่วนสัตว์เลื้อยคลานที่พบมากได้แก่ จิ้งจกหางหนาม ตุ๊กแกบ้าน กิ้งก่าหัวแดง เป็นต้น

สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibians) ส่วนใหญ่พบโดยการส่องไฟหาเวลากลางคืน พบทั้งสิ้น 10 ชนิด ได้แก่ คางคกบ้าน กบหนอง เขียดจะนา ปาดบ้าน กบหัวขาป้อม เขียดอ่อง เขียดบัว อึ่งขาคำ อึ่งน้ำเต้า และอึ่งกรายตาขาว

แมลงป่าไม้จะเป็นกลุ่มผีเสื้อกลางวัน พบทั้งสิ้น 28 ชนิด ซึ่งจะสามารถพบได้ในบริเวณทางน้ำไหล น้ำตก เนื่องจากผีเสื้อกลุ่มนี้มักมากินธาตุอาหารจากริมน้ำเป็นกลุ่ม และจะพบมากในช่วงฤดูแล้ง ได้แก่ ผีเสื้ออุ้งทอง ผีเสื้อตาลหางแหลม ผีเสื้อกลาสี ผีเสื้อจ้อสุร เป็นต้น แมลงปีกแข็งจะพบในกลุ่มของด้วงดิน ด้วงหนวดยาว แมลงทับ เป็นต้น

สถานภาพของสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

เมื่อพิจารณาสถานภาพของสัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก สามารถจำแนกรายละเอียดสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม พบทั้งสิ้น 7 ชนิด ไม่พบสัตว์ป่าคุ้มครองและสัตว์ป่าสงวน สถานภาพของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมตามการจัดของ IUCN พบสัตว์ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์คือหมูป่า สถานภาพของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมตามการจัดของ CITES พบชนิดพันธุ์แนบท้ายบัญชีหมายเลข 3 ได้แก่ อีเห็น

2. นก พบทั้งสิ้น 15 ชนิด เป็นนกกุ่มครอง 11 ชนิด ได้แก่ นกเค้าแมว นกแซงแซวหางปลา นกแซงสวรรค์ เป็นต้น สถานภาพของนกตามการจัดของ CITES พบชนิดพันธุ์แนบท้ายบัญชีหมายเลข 2 ได้แก่ นกเหยี่ยวชิคราและนกเค้าแมว

3. สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก โดยมากพบในการส่องไฟเวลากลางคืนตามลำน้ำและน้ำตก 10 ชนิด ได้แก่ คางคกบ้าน กบหนอง เขียดจะนา ปาดบ้าน กบหัวขาป้อม เขียดอ่อง เขียดบัว อึ่งขาคำ อึ่งน้ำเต้า ซึ่งไม่ปรากฏในหมวดหมู่ใดๆ

4. สัตว์เลื้อยคลาน พบทั้งสิ้น 20 ชนิด อยู่ในกลุ่มสัตว์คุ้มครอง 5 ชนิด ได้แก่ ตะพาบน้ำ ตะกวด งูจงอาง งูเหลือม เต่าเทียน สถานภาพของสัตว์เลื้อยคลานตามการจัดของ CITES พบชนิดพันธุ์แนบท้ายบัญชีหมายเลข 1 ได้แก่ ตะกวด บัญชีหมายเลข 2 ได้แก่ งูเหลือมและงูจงอาง

5. แมลงป่าไม้ พบสัตว์ป่าที่มีความเสี่ยงที่จะสูญพันธุ์ค่า 6 ชนิด เช่น ผีเสื้อหนอนกาฝาก ธรรมชาติ ผีเสื้ออุ้งทองธรรมชาติ ผีเสื้อจระเขยลาย เป็นต้น

3.10 วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

ราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง), ลีซู (ลีซอ), ลาหู่ (มูเซอ), อาข่า (อีก้อ), เมี่ยน (เย้า) และจีนฮ่อ โดยอาศัยอยู่เป็นกลุ่มๆ กระจายทั่วไปตามแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันไปทั้งทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต

3.11 ลักษณะเศรษฐกิจและสังคม

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในเขตพื้นที่รับผิดชอบสำรวจจัดตั้งอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) โดยทั่วไปสรุปได้ดังนี้

1) ลักษณะทางด้านประชากร

ราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ส่วนใหญ่เป็น ชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น เผ่าปกากะญอ (กะเหรี่ยง), ลีซู (ลีซอ), ลาหู่ (มูเซอ), อาข่า (อีก้อ), เมี่ยน (เย้า) และจีนฮ่อ โดยอาศัยอยู่เป็นกลุ่มๆ กระจายทั่วไปตามแหล่งต้นน้ำลำธาร ซึ่งแต่ละชนเผ่ามีความแตกต่างกันไปทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต

2) อาชีพ

อาชีพของราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม เช่น การทำข้าวไร่ ไร่ข้าวโพด การทำนา อาชีพรองเมื่อว่างจากฤดูกาลเกษตรกรรม คือ การจักสาน รับจ้าง จากความต้องการในด้านรายได้และผลผลิตที่มีคุณภาพ จึงทำให้มีการหมุนเวียนพื้นที่เกษตรกรรม แต่ถึงอย่างไร ก็ตามในด้านเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง ภาวะรายได้ต่อหัวยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานอยู่มาก แม้ว่าจะมีหลายหน่วยงานของส่วนราชการที่มีหน้าที่ช่วยเหลือรับผิดชอบเกี่ยวกับชาวเขา เช่น หน่วยพัฒนาสังคมและสวัสดิการชนพื้นที่สูง ไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิตฯ ศูนย์กระเจกเงา เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ได้เข้าไปสำรวจและพัฒนาในด้านสังคมความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่องแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ภาวะเศรษฐกิจของชุมชน เป็นไปในทางที่ดี เท่าที่ควรประกอบกับการเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนต้องการพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น จึงขยายพื้นที่เข้าไปในพื้นที่ป่ามากขึ้น

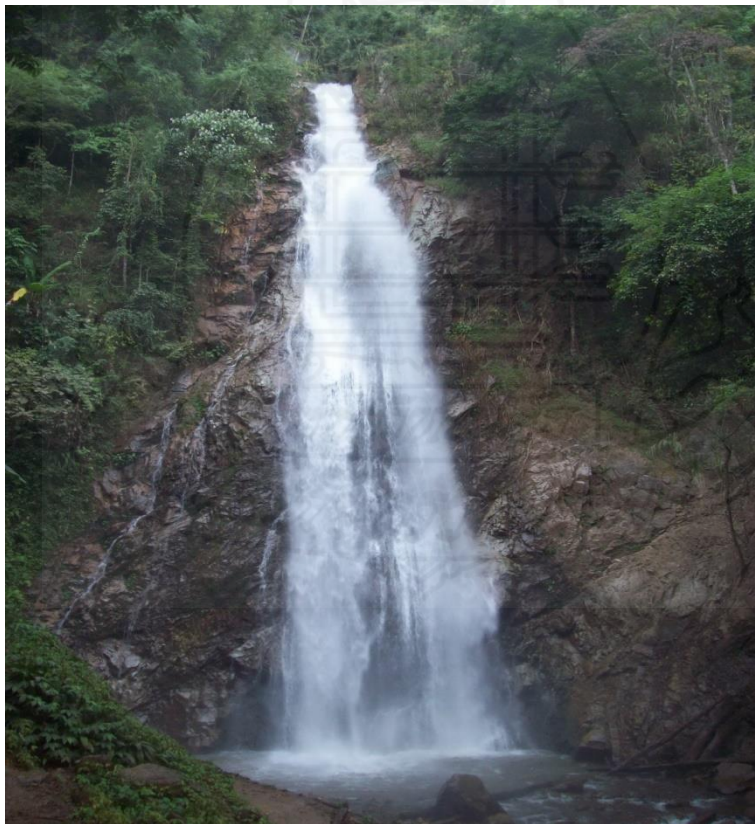
4. สถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

4.1 น้ำตกขุนกรณ์

น้ำตกขุนกรณ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย น้ำตกแห่งนี้ขึ้นชื่อว่า เป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดในจังหวัดเชียงราย มีความสูงประมาณ 70 เมตร นอกจากนี้ยังมีเส้นทางศึกษาธรรมชาติเหมาะสม

สำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทางด้านธรรมชาติเพราะสภาพป่าบริเวณน้ำตกขุนกรณ์ มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

การเดินทาง ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 33 กิโลเมตร สามารถเดินทางด้วยรถสองแถวประจำทางสายเชียงราย – ปางริมกรณ์ หรือโดยรถยนต์ส่วนบุคคลตามทางหลวงหมายเลข 1 ประมาณ 13 กิโลเมตรถึงบ้านร่องขุนและเลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 1208 ประมาณ 5 กิโลเมตรจนถึงบ้านสวนดอกแล้วเลี้ยวซ้ายตามทางหลวงหมายเลข 1211 ประมาณ 3 กิโลเมตรจนถึงสามแยกบ้านใหม่เลี้ยวขวาเข้าน้ำตกขุนกรณ์ตามทางหลวงหมายเลข 1208 ประมาณ 12 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางด้วยเท้าขึ้นถึงตัวน้ำตกประมาณ 1.4 กิโลเมตร



ภาพผนวกที่ 13 น้ำตกขุนกรณ์

4.2 น้ำตกห้วยแก้ว

ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านโป่งน้ำร้อนตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ตัวน้ำตกมีทั้งหมด 3 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นมีความสวยงามแตกต่างกันไป โดยชั้นที่ 2 มีความสูงมากที่สุด คือประมาณ 40 เมตร

การเดินทาง น้ำตกห้วยแก้วอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกตามถนนสายเชียงราย สี่แยกบ้านเด่นห้า ผ่านหน้าค่ายเม็งรายมหาราช เข้าสู่ตำบลคอยฮางจนถึงบ้านขางคำนุเลียช้ายไปตามถนนลูกรังอีกประมาณ 6 กิโลเมตร จากนั้นเดินทางด้วยเท้าอีกประมาณ 300 เมตรก็จะถึงน้ำตกห้วยแก้ว และอีกเส้นทางหนึ่งคือ เมื่อถึงบ้านผาเสริฐ ที่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 19 กิโลเมตรหรือถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกกแล้วเดินทางด้วยเท้าผ่านบ้านจะจ้อและบ้านอาแปะระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร ก็จะถึงตัวน้ำตกห้วยแก้ว



ภาพผนวกที่ 14 น้ำตกห้วยแก้ว

4.3 น้ำตกโป่งพระบาท

ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 บ้านหัวฝาย ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย น้ำตกโป่งพระบาทเป็นน้ำตกที่มีลักษณะแบบแก่งหิน สถานที่โดยรอบมีความร่มรื่นมีพรรณไม้หลากหลายชนิดอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงรายสามารถเดินทางเยี่ยมชมได้สะดวก

การเดินทาง สามารถเดินทางออกจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ไปทางทิศเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 110 (เชียงราย – แม่จัน) ระยะทาง 6 กิโลเมตร ถึงตลาดบ้านดู่แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1151 (ตลาดบ้านดู่ – บ้านหัวฝาย) ระยะทาง 8 กิโลเมตร ก็จะถึงน้ำตกโป่งพระบาท



ภาพผนวกที่ 15 น้ำตกโป่งพระบาท

4.4 บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม

ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านผาเสริฐ สำนักงานอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ตำบลคอยฮาง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย บ่อน้ำร้อนแห่งนี้เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่เกิดจากความร้อนใต้พิภพ มีน้ำร้อนผุดขึ้นมาตลอดเวลา อุณหภูมิโดยเฉลี่ยของบ่อน้ำร้อนประมาณ 67 องศาเซลเซียส บริเวณโดยรอบประกอบด้วยทิวทัศน์ที่สวยงามของแม่น้ำกก มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

การเดินทาง อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงราย (ห้าแยกพ่อขุนฯ) ประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางทิศตะวันตกตามถนนสายเชียงราย ลี้แยกบ้านเด่นห้า ผ่านหน้าค่ายเม็งรายมหาราช เข้าสู่ตำบลคอยฮางจนถึงบ้านผาเสริฐ ประมาณ 19 กิโลเมตร เมื่อสิ้นสุดถนนลาดยางก็จะพบถนนคอนกรีตประมาณ 500 เมตร ก็จะถึงบ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม



ภาพผนวกที่ 16 บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม

5. สักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว

5.1 สิ่งอำนวยความสะดวก

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ยังไม่มีบ้านพัก ร้านอาหารและเครื่องดื่มไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว แต่ได้จัดสร้างห้องน้ำและพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ไว้บริการนักท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวที่นำเต็นท์มาเอง ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ประมาณ 200 คน

อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอีกหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น น้ำตกห้วยแก้ว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่างๆ เป็นต้น

5.2 นักท่องเที่ยว และลักษณะการเข้ามาของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เข้ามาเที่ยวในอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เป็นคนท้องถิ่น ที่เข้ามาท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงวันหยุดเทศกาล วันหยุดนักขัตฤกษ์ วันหยุดสุดสัปดาห์ จะเข้ามาพักผ่อนหย่อนใจในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตก เป็นต้น

5.3 สถิตินักท่องเที่ยว 5 ปีย้อนหลัง

จากการศึกษาข้อมูลสถิติผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2561 พบว่า เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีนักท่องเที่ยวสูงสุด เฉลี่ยปีละ 37,042 คน โดยปีที่มีนักท่องเที่ยวสูงสุดในเดือนเมษายน คือปี พ.ศ. 2557 และเมื่อพิจารณาจะพบว่านักท่องเที่ยวมีอัตราการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) น้อยลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี

6. การบริหารงานและลักษณะโครงสร้างองค์กรปัจจุบัน

วิสัยทัศน์: เพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ได้ร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๕
พันธกิจ

1. อนุรักษ์ คุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
2. วิจัย พัฒนาและให้บริการด้านวิชาการ
3. บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม
4. ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุลและยั่งยืน

6.1 โครงสร้างองค์กร

การบริหารงานของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) แบ่งออก เป็น 5 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป
2. ฝ่ายอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรป่าไม้
3. ฝ่ายวิชาการ
4. ฝ่ายนันทนาการและสื่อความหมาย
5. หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก จำนวน 2 หน่วย

6.2 อัตรากำลัง

1. ข้าราชการ 1 คน
2. ลูกจ้างประจำ 1 คน
3. พนักงานราชการ 13 คน
4. พนักงานจ้างเหมา 70 คน

7. ปัญหาและอุปสรรค

สภาพปัญหาและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นอุทยานแห่งชาติขนาดเล็ก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น น้ำตกขุนกรณ์ จากสถิตินักท่องเที่ยวในแต่ละปีจะเห็นได้ว่า ในช่วงเทศกาลสำคัญ หรือในช่วงที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน บริเวณน้ำตกขุนกรณ์ จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมจำนวนมาก ส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดที่แวะพักก่อนหรือหลังจากไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่น ในจังหวัดเชียงราย เพราะทางคมนาคมสะดวก อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) จึงมีศักยภาพพอที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ แต่

ทั้งนี้ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ยังประสบกับปัญหาหลายด้านในการบริหารจัดการ เช่น ห้องน้ำ ลานกางเต็นท์ ร้านค้าสวัสดิการ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน

7.1 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1) การแผ้วถางป่า เนื่องจากมีชุมชนอยู่โดยรอบอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เป็นจำนวนมาก ทำให้ราษฎรที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ถักถอบแผ้วถางขยายพื้นที่ทำการเกษตรเข้ามาในเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เพื่อเอาพื้นที่ทำไร่ และสวนกาแฟ เป็นต้น ซึ่งปัญหานี้ทางอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ได้ร่วมกับส่วนราชการในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้าน ที่มีพื้นที่ติดกับแนวเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เดินสำรวจรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) และทำบันทึกตกลงกับราษฎรเจ้าของพื้นที่ทำกินแต่ละราย ว่ามีขอบเขตถึงไหนอย่างไร เพื่อป้องกันการถักถอบบุกรุกแผ้วถางป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)

2) การลักลอบตัดไม้ เนื่องจากสภาพป่าของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีชนิดป่า เช่น ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ ที่มีไม้ยางนา ไม้สัก และไม้อื่นๆ ที่มีขนาดใหญ่จำนวนมาก จึงมีราษฎรบางรายลักลอบตัดไม้อยู่ ปัญหาการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) เป็นการลักลอบตัดเพื่อนำมาสร้างที่อยู่อาศัย หรือซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ไม่มีการตัดไปขายให้นายทุนเหมือนพื้นที่อื่น และทางอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) มีเจ้าหน้าที่สายตรวจปราบปรามที่ออกลาดตระเวนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ และมีผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น คอยเป็นหูเป็นตาให้กับเรื่องนี้ด้วย ปัญหานี้จึงค่อยๆ ลดลง

3) ปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ป่า สัตว์ป่าในอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ถือได้ว่าชุกชุมพอสมควร ทำให้ชาวบ้านยังมีการลักลอบเข้ามาล่าสัตว์ในเขตอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) โดยเฉพาะหมูป่า ลิ่น และไก่ป่า ที่พบอยู่ทั่วไป ปัญหานี้ทางอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ได้ให้เจ้าหน้าที่สายตรวจปราบปรามออกลาดตระเวนในพื้นที่ล่อแหลมอยู่เป็นประจำ

4) การหาของป่า ที่พบเห็นได้ทั่วไป โดยเฉพาะในป่าเบญจพรรณจะมีการหาหน่อไม้ ลำไม้ไผ่ กกล้วยไม้ ใบตอง และเฟิร์น ในป่าสนก็จะมีการเจาะบริเวณโคนต้นสน เพื่อจะนำมันไม้ไปขาย หรือที่เรียกว่าไม้เกี๊ยะ

7.2 ด้านนันทนาการ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) ได้จัดให้มีการนันทนาการในอุทยานแห่งชาติแบบหลากหลาย เช่น มีลานกางเต็นท์ มีเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยววน้ำตก เป็นต้น สำหรับปัญหาในด้านนันทนาการ มีดังนี้

- 1) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญด้านนันทนาการโดยเฉพาะ
- 2) ขาดงบประมาณในการจัดทำสื่อความหมายต่างๆ
- 3) ขาดโสตทัศนูปกรณ์

7.3 ด้านวิชาการ อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ) มีสภาพป่าเบญจพรรณที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่า พันธุ์ไม้ และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สูง มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย แต่ยังมีปัญหาด้านบุคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาการ จึงทำให้การจัดการด้านวิชาการยังไม่มีการดำเนินงานได้ดีเท่าที่ควร



ภาคผนวก ข

ประมวลภาพการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก (เตรียมการ)



1. ด้านการอนุรักษ์ คุ่มครองและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า



ภาพผนวกที่ 17 การลาดตระเวนป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้



ภาพผนวกที่ 18 ติดป้ายแสดงแนวเขตอุทยานแห่งชาติ



2. วิจัย และให้บริการด้านวิชาการ



ภาพผนวกที่ 19 การสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ



ภาพผนวกที่ 20 ถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการ



3. การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยกระบวนการการมีส่วนร่วม



ภาพผนวกที่ 21 การสำรวจแนวเขตอุทยานแห่งชาติร่วมกับชุมชน (1)



ภาพผนวกที่ 22 การสำรวจแนวเขตอุทยานแห่งชาติร่วมกับชุมชน (2)



ภาพผนวกที่ 23 การประชุมชี้แจงการกำหนดแนวเขตอุทยานแห่งชาติ

ภาคผนวก ค แบบสอบถามการมีส่วนร่วมและทัศนคติของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

แบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ส่วนที่ 3 แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 4 แบบวัดทัศนคติของชุมชนในการจัดการพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยาน

แห่งชาติลำน้ำกก

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หรือเติมคำลงในช่องว่างให้ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวท่านเอง

1. เพศ

1. เพศชาย 2. เพศหญิง

2. อายุ

1. 18 – 30 ปี 2. 31 – 40 ปี

3. 41 – 50 ปี 4. 51 – 60 ปี

5. 61 ปีขึ้นไป

3. ประชากร

3.1 ในไทย อยู่นอกราชอาณาจักร

3.2 ชาติพันธุ์

- | | | |
|---|--|---|
| <input type="checkbox"/> 3.2.1 กะเหรี่ยง | <input type="checkbox"/> 3.2.2 ม้ง (แม้ว) | <input type="checkbox"/> 3.2.3 เข่า (เมี่ยน) |
| <input type="checkbox"/> 3.2.4 ลีซู (ลีซอ) | <input type="checkbox"/> 3.2.5 ลาหู่ (มูเซอ) | <input type="checkbox"/> 3.2.6 อาข่า (อีเก้อ) |
| <input type="checkbox"/> 3.2.7 ลีวะ | <input type="checkbox"/> 3.2.8 ถิ่น | <input type="checkbox"/> 3.2.9 ขมุ |
| <input type="checkbox"/> 3.2.10 จีนฮ่อ | <input type="checkbox"/> 3.2.11 ตองซู่ | <input type="checkbox"/> 3.2.12 คะฉิ่น |
| <input type="checkbox"/> 3.2.13 ปะหล่อง (ดาล่าอั้ง) | | |

4. ศาสนา

- | | | |
|---|------------------------------------|------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> 1. พุทธ | <input type="checkbox"/> 2. คริสต์ | <input type="checkbox"/> 3. อิสลาม |
| <input type="checkbox"/> 4. อื่นๆ (ระบุ)..... | | |

5. ระดับการศึกษาสูงสุด

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> 1. ไม่ได้รับการศึกษา | <input type="checkbox"/> 2. ประถมศึกษา |
| <input type="checkbox"/> 3. มัธยมศึกษา/มัธยมปลาย/เทียบเท่า | <input type="checkbox"/> 4. ปริญญาตรี |
| <input type="checkbox"/> 5. สูงกว่าปริญญาตรี | |

6. อาชีพ

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> 1. เกษตรกร | <input type="checkbox"/> 2. รับจ้างทั่วไป |
| <input type="checkbox"/> 3. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว | <input type="checkbox"/> 4. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ |
| <input type="checkbox"/> 5. ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน | <input type="checkbox"/> 6. นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา |
| <input type="checkbox"/> 8. อื่นๆ (ระบุ)..... | |

7. รายได้ต่อเดือน

- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท | <input type="checkbox"/> 2. 5,001 – 10,000 บาท |
| <input type="checkbox"/> 3. 10,001 – 20,000 บาท | <input type="checkbox"/> 4. 20,001 บาทขึ้นไป |

8. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> 1. น้อยกว่า 10 ปี | <input type="checkbox"/> 2. 10 – 20 ปี |
| <input type="checkbox"/> 3. 21 – 30 ปี | <input type="checkbox"/> 4. มากกว่า 30 ปี |

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการมีส่วนร่วมในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก ของท่านเพียงช่องเดียว

ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงในการประกาศแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการสำรวจแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก					
3. ท่านมีส่วนร่วมในติดตั้งป้ายแสดงแนวเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมชี้แจงปัญหาพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก					
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังเหตุการณ์กระทำผิดกฎหมายในพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เช่น การบุกรุกที่ดิน การตัดไม้หวงห้าม เป็นต้น					
7. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องในการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้แก่ชุมชน					

ส่วนที่ 3 แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ใช่หรือไม่ใช่ ให้ตรงกับความรู้ความเข้าใจของท่านเพียง
ช่องเดียว

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1. ทรัพยากรป่าไม้ เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น		
2. ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร		
3. ป่าไม้ช่วยบรรเทาความรุนแรงของลมพายุและป้องกันอุทกภัย		
4. ประชาชนทุกคนมีสิทธิใช้ทรัพยากรป่าไม้ไม่ว่าโดยวิธีใด		
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ คือ การรักษาไว้ให้คงอยู่ ไม่ให้มีการนำมาใช้โดยเด็ดขาด		
6. การป้องกันไฟป่า เป็นวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้		
7. การปลูกป่าทดแทนเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ได้เพียงวิธีเดียว		
8. การออกกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ เป็นวิธีการสำคัญที่ใช้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
9. ดาวเทียมสามารถตรวจหาตำแหน่งที่แผ้วถางป่าหรือพื้นที่ที่เกิดไฟไหม้ จากการเผาไร่ได้		
10. ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา และความต้องการ ของชุมชน ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติได้ เนื่องจาก เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น		

ส่วนที่ 4 แบบวัดทัศนคติของประชาชนต่อการเตรียมการประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นและความรู้สึกของท่านเพียงช่องเดียว

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่					
1. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงที่สุภาพ					
2. เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน					
3. เจ้าหน้าที่สามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็น					
4. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์และเสียสละ					
5. เจ้าหน้าที่เปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยความเต็มใจ					
6. เจ้าหน้าที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว					
7. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ					
8. เจ้าหน้าที่มีการแต่งกายที่สุภาพและเหมาะสมกับการปฏิบัติงาน					
9. เจ้าหน้าที่มีความรอบรู้ในกฎ ระเบียบ และ ความถูกต้อง แม่นยำ ในการทำงาน					
10. เจ้าหน้าที่มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในการเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติอย่างสม่ำเสมอ					
11. เจ้าหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบแนวเขตการประกาศอุทยานแห่งชาติ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
12. เจ้าหน้าที่ที่มีการชี้แจงความคืบหน้าในการประกาศอุทยานแห่งชาติให้ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ					
ด้านผลกระทบหรือประโยชน์ต่อชุมชนในการประกาศอุทยานแห่งชาติ					
13. ป่าไม่มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น					
14. อัตราการเกิดไฟป่าลดลง					
15. มีแหล่งน้ำและปริมาณน้ำใช้เพิ่มขึ้น					
16. ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า					
17. ชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
18. อัตราการบุกรุกเก็บหาของป่าน้อยลง					
19. สร้างอาชีพหรือส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน เช่น ไกด์ท้องถิ่น					
20. การท่องเที่ยวขยายตัวเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน					
21. ชุมชนได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาที่สูงขึ้น					
22. ชุมชนได้รับการดูแลทางด้านสาธารณสุข					
23. ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อเจ้าหน้าที่					
24. ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ					

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก

ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อการประกาศอุทยานแห่งชาติลำน้ำกก เพิ่มเติม อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม



ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายพิทยา สะศรีสังข์
วันเดือนปีเกิด	10 มีนาคม 2519
สถานที่เกิด	จังหวัดสุรินทร์
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.2542 ปริญญาตรี รัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2552
สถานที่ทำงาน	ส่วนประสานโครงการพระราชดำริ และกิจการพิเศษ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 (เขียงราย) กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช
ตำแหน่ง	นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

